

Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар

**ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ ҮЙЛ
АЖИЛЛАГААГ ОРОН НУТГИЙН БОДЛОГО
ЧИГЛЭЛТЭЙ УЯЛДУУЛАН, ҮР ДҮНТЭЙ ЗОХИОН
БАЙГУУЛАХ ШААРДЛАГАТАЙ БАЙНА.**

2021 оны 05 дугаар сар

**АУДИТЫН СЭДЭВ: ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ
ДЭМЖИХ САНГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР
ДҮН, ҮР НӨЛӨӨ**

АУДИТЫН КОД: ДГА-2021/73-ШТА-ГА

АГУУЛГА:

Товчилсон үгийн тайлбар	4
Товьёг	5
Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл	6

БҮЛЭГ 1: ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ САНГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ТОДОРХОЙ ТООЦОО СУДАЛГААНД ҮНДЭСЛЭН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГҮЙ, ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭГ ҮР ДҮНТЭЙ ЗОХИОН БАЙГУУЛААГҮЙ БАЙНА

1.1 Аймгийн ХЭДС-ийн төсвийг үндэслэлтэй төлөвлөөгүй, батлагдсан хуваарийг мөрдөөгүй байна.	7
1.2 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зарим үйл ажиллагааг холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу төлөвлөж, зохион байгуулаагүй байна.	8
1.3 Зорилтот бүлгийн иргэдийг хамруулсан төслийг дэмжиж байгаа ч хэрэгжүүлсэн зарим төсөл, арга хэмжээ үр дүнгүй байна.	9

БҮЛЭГ 2: ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ ХӨТӨЛБӨР БОДИТ ҮР ДҮНД ХҮРЭЭГҮЙ БАЙНА.

2.1 Төслийг хэрэгжүүлснээр бодит үр дүнд хүрэх боломжтой эсэхийг судалж, тооцоогүй байна.	13
2.2 Хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн үйл ажиллагаа тогтворжоогүй, байнгын ажлын байраар хангагдаж чадаагүй, цар тахалтай холбоотойгоор ихэнх иргэд үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй нөхцөл байдалтай байна.	17
2.3 Санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөлт хангалтгүй байна.	20
2.4 Хугацаа хэтэрсэн эргэн төлөлтийн үлдэгдлийг тухай бүр шийдвэрлээгүй байна.	21

БҮЛЭГ 3: ЭРХ БҮХИЙ БАЙГУУЛЛАГА, АЛБАН ТУШААЛТАН НЬ САНГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ТАВИХ ХЯНАЛТЫГ БҮРЭН ХЭРЭГЖҮҮЛЭЭГҮЙ БАЙНА.

3.1 Байгууллагын дотоод хяналтыг хэрэгжүүлж ажиллаж байгаа хэдий ч үр дүнг тооцоогүй байна.	23
3.2 Аймгийн ХЭЗ-өөс хяналт шалгалт хийгээгүй, холбогдох хууль тогтоомжид заасан үүргээ биелүүлээгүй байна.	24
3.3 Аймгийн Засаг дарга болон иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавиагүй байна.	25
3.4 Мэргэжлийн хяналтын байгууллагаас хяналт тавьж ажилласан ч тогтоосон актын хэрэгжилт хангалтгүй байна.	25
Холбогдох байгууллагын санал:	27
Санал өгсөн тайлбар:	28
Дүгнэлт:	29
Зөвлөмж:	30

Хүснэгтийн товьёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт 1	ХЭДС-ийн 2019-2020 оны зардлын гүйцэтгэл	
Хүснэгт 2	Урамшуулал олгосон ААНБ-ын жагсаалт	
Хүснэгт 3	2019-2020 онд эргэн төлөх нөхцөлтэй олгосон санхүүгийн дэмжлэг	
Хүснэгт 4	Жижиг зээл хүсэгчдээс ирүүлсэн шаардлага хангахгүй байгаа төслийн шалгуур үзүүлэлтийг харьцуулсан шинжилгээ	
Хүснэгт 5	ХЭДС-аас 2019-2020 онд зохион байгуулсан сургалтын үйл ажиллагаа	
Хүснэгт 6	Санхүүгийн дэмжлэг, жижиг зээлийг эргэн төлөх нөхцөл	
Хүснэгт 7	Хугацаа хэтэрсэн зээлийн үлдэгдэл /2021 оны 04 дүгээр сарын байдлаар/	

Зургийн товьёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Зураг 1-2	Web site	
Зураг 3-4	Facebook	
Зураг 5-6	Хөвсгөл суманд хэрэгжсэн “Ногоон байгууламж” төслийн хэрэгжилтийн байдал	
Зураг 7-8	Сайншанд суманд хэрэгжүүлсэн 24 айлын хашааг сайжруулах төслийн хэрэгжилтийн байдал.	
Зураг 9-10	“Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр”-т хамрагдсан төсөл	

Дүрслэлийн товьёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Дүрслэл 1	Судалгааны үр дүн	
График 1-4	Судалгааны үр дүн	

Хавсралтын товьёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хавсралт 1	Хугацаа хэтэрсэн эргэн төлөлтийн үлдэгдлийн судалгаа	

**Аудит хийх
үндэслэл, бүрэн
эрх**

**Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх
мэдэгдэл**

Аудитыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2021 оны А/27 дугаар тушаалаар батлагдсан “Төрийн аудитын байгууллагын 2021 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө, 2021 оны А/28 тушаалаар батлагдсан аудитын төлөвлөгөөний дагуу, “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөө”-д Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд гүйцэтгэв.

Аудитын зорилт

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагаанд аудит хийж, дүгнэлт зөвлөмж боловсруулан дүнг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилт чиглэгдлээ.

Уг зорилтыг хангахын тулд дараах дэд зорилтын дагуу аудитыг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

- Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагааг хууль тогтоомжийн дагуу төлөвлөж, үр дүнтэй зохион байгуулсан эсэх.
- Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн хөрөнгийг зарцуулалт үр дүнтэй эсэх.
- Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагаанд тавих хяналт үр нөлөөтэй хэрэгжсэн эсэх.

**Аудитын хамарсан
хүрээ**

Аудитад аймгийн Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний газрыг хамруулан, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн 2019-2020 оны зарцуулалт, үйл ажиллагаанд Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар аудит хийж гүйцэтгэв.

**Аудитын
хязгаарлалт**

Цар тахалтай холбоотойгоор аудитын нээлтийг хийх боломжгүй байв. Цар тахалтай холбоотойгоор төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэгч, санхүүгийн дэмжлэг, урамшуулалд хамрагдсан иргэдтэй уулзах, ААНБ-аар судалгаа хийхэд хүндрэлтэй байв.

**Аудитын арга зүй,
шалгуур үзүүлэлт**

Аудитыг гүйцэтгэхэд АДБОУС 300, 3000-3100 үндэслэн боловсруулсан Гүйцэтгэлийн аудитын журамд заасан арга зүйг ашиглан дарга, тэргүүлэх аудиторын баталсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг мөрдлөг болгон аудитын горимын дагуу нотлох зүйл цуглуулж, холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, асуулга лавлагаа, тодруулга авах, иргэн, ААНБ-ын үйл ажиллагаатай танилцах, судалгаанд тулгуурлан дүн шинжилгээ хийж, аудитын хөтөлбөр, горим, асуудлын шинжилгээний дагуу нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.

**Аудитын
бүрэлдэхүүн,
хугацаа**

Аудитыг дарга, тэргүүлэх аудиторын үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Т.Ган-Өлзий хянан удирдаж, аудитын менежер У.Оюунтүлхүүр аудитын стандарт, арга зүйн дагуу хяналт тавьж, аудитор Б.Уранбилэг, Л.Равдандорж, нар хийж гүйцэтгэв.

Аудитыг 2021 оны 03 дугаар сарын 26-нд эхэлж, 05 дугаар сарын 15-ны өдрийн дотор хийж гүйцэтгэнэ. Аудитын тайланг аймгийн ХХҮГ болон бусад холбогдох газар, албан тушаалтанд 2021 оны 05 дугаар сарын 15–ны өдрийн дотор хүргүүлнэ.

Хүндрэл бэрхшээл

Цар тахалтай холбоотойгоор хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагаанд хамрагдсан ААНБ, иргэдтэй уулзах, зориулалтын дагуу зарцуулж байгаа эсэхэд хяналт тавих, судалгаа хийхэд хүндрэлтэй байлаа.

БҮЛЭГ 1. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ САНГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ТОДОРХОЙ ТООЦОО СУДАЛГААНД ҮНДЭСЛЭН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГҮЙ, ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭГ ҮР ДҮНТЭЙ ЗОХИОН БАЙГУУЛААГҮЙ БАЙНА.

Засгийн газрын 2011 оны 375 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам”-ын 1.3-д “Сангийн орлогыг төвлөрүүлэх, уг сангаас хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагааг зохион байгуулан санхүүжүүлэх, гүйцэтгэлийг тайлагнах үүргийг хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага болон аймаг, нийслэл, дүүргийн хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллага хариуцна” гэж заасан байдаг.

ХХҮЕГ-аас Дорноговь аймгийн Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих дэд санд 2019 онд 897.6 сая төгрөгийн төсөв батлагдсанаас 794.0 сая төгрөгийн санхүүжилтийг олгож, гүйцэтгэлээр 776.2 сая төгрөг буюу 97.8 хувийг, 2020 онд 542.2 сая төгрөгийн төсөв батлагдсанаас 422.6 сая төгрөгийн санхүүжилтийг олгож, гүйцэтгэлээр 419 сая төгрөг буюу 99.1 хувийг тус тус зарцуулсан байна. 2019 онд санхүүжилттэй холбоотой өр, авлага үүсгээгүй, 99.4 сая төгрөгийн хэмнэлттэй тайлагнагдсан байна. Харин 2020 онд 91.5 сая төгрөгийн өр төлбөртэй байна. Сангийн эх үүсвэрийг улсын төсвөөс санхүүжүүлж, орон нутгийн төсвөөс санхүүжилт аваагүй байна.

1.1 Аймгийн ХЭДС-ийн төсвийн төслийг үндэслэлтэй төлөвлөөгүй, аймгийн ХЭЗ-өөр хэлэлцээгүй байна.

Засгийн газрын 2011 оны 375 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам”-ын 4 дэх хэсгийн 4.1-д “Аймгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллага тухайн жил орон нутагтаа хэрэгжүүлэх хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагаа, тэдгээр сан болон дэд сангаас зарцуулах хөрөнгийн хэмжээг аймгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад өмнөх оны 7 дугаар сарын 1-ний дотор хүргүүлнэ” гэж заажээ.

Аймгийн ХХҮГ-аас 2019-2020 оны ХЭДС-ийн төсвийн төслийг боловсруулж тухай бүр ХХҮЕГ-т хүргүүлсэн байна. Гэвч жил бүрийн төсвийн төслийг ямар тооцоо судалгаанд үндэслэн төлөвлөж боловсруулдаг нь тодорхойгүй, аймгийн ХЭЗ-өөр хэлэлцүүлээгүй байна. Энэ нь Төсвийн тухай хуульд заасан төсвийн зарчмыг баримтлаагүй, мөн дээрх журмын заалтыг хэрэгжүүлээгүй байна.

ХХҮЕГ-аас аймгийн ХЭДС-ийн 2019-2020 оны батлагдсан төсөвт 3-4 удаа төсвийн тодотгол, нэмэлт өөрчлөлтийг оруулсан байна. Харин санхүүжилтийг олгохдоо батлагдсан дүнгээс бууруулан олгожээ. Он тус бүрээр тооцоход дараах байдалтай байна.

- ХХҮЕГ-аас 2019 оны төсвийг 986.5 сая төгрөгөөр баталж эхний санхүүжилтийг 3 дугаар сарын 20-ны өдөр олгожээ. Тайлант онд батлагдсан төсвийг 2 удаа тодотгож 897.6 сая төгрөгөөр баталсан боловч 794.0 сая төгрөг буюу нийт батлагдсан төсвийн 88.5 хувийг шилжүүлж, 17.8 сая төгрөгийг буцаан төвлөрүүлсэн байна. Энэ нь тухайн жилийн батлагдсан төсвөөс 121.4 сая төгрөгийн санхүүжилтийг үйл ажиллагаандаа зарцуулах боломжгүй нөхцөл байдалд хүргэсэн байна.
- Мөн 2020 онд ХХҮЕГ-аас тухайн жилийн төсвийг 1161.9 сая төгрөгөөр баталсан байна. Тайлант онд төсвийг 4 удаа тодотгож 542.2 сая төгрөгөөр баталсан боловч 422.6 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон байна. Энэ нь батлагдсан төсвийн 77.9 хувийн санхүүжилтийг олгож, 3.6 сая төгрөгийг буцаан төвлөрүүлэн, 123.2 сая төгрөгийг үйл ажиллагаандаа зарцуулах боломжгүй болгосон байна.

ХЭҮЗ-ийн 2017 оны 02 дугаар тогтоолоор “Хөдөлмөр эрхлэлтийн аймаг, нийслэл, дүүргийн зөвлөлийн дүрэм”-ийг баталсан байна. Зөвлөл нь хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих төрийн бодлого, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд нийгмийн түншлэгч талын оролцоог хангах, орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, үйл

ажиллагааг удирдан зохицуулах зөвшилцлийн байгууллага байна гэж тодорхойлсон байна.

Дүрмийн 2 дахь хэсгийн 2.1.5-д “Тухайн орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих дэд сангийн төсвийг бүрдүүлэх, хуваарилах асуудал хэлэлцэж зөвлөмж гаргах...,” гэж заасан байна. Гэтэл аймгийн зөвлөлөөс сангийн төсвийн төлөвлөлт, хуваарилалттай холбоотой тодорхой ажил хийгдээгүй, дүгнэлт, зөвлөмж гараагүй байна. Үүнээс шалтгаалан 2019-2020 онд төсөв оройтож ирснээс тайлант онуудын зарим арга хэмжээ хугацаандаа хэрэгжихгүй байх эрсдэлийг үүсгэсэн байна.

1.2 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зарим үйл ажиллагааг холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу төлөвлөж, зохион байгуулаагүй байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.9.2-т аймгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг хариуцсан байгууллага нь “..., хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээний хэрэгжилтийг орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулна...” гэж заасан байна.

Мөн ХЭҮЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 2019-2020 оны хөтөлбөр”-т тухайн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зохион байгуулалтын үе шатны ажлуудыг тодорхой заажээ.

Аймгийн ХХҮГ-ын ХЭХ нь 2019-2020 онд ХЭҮЗ-өөс ирүүлсэн удирдамжийн дагуу батлагдсан хөтөлбөрийн хүрээнд эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг олгох ажлыг зохион байгуулсан байна. Ажлын баримт холбогдох үйл ажиллагааны тайлан мэдээг авч үзэхэд зөрчилтэй дараах асуудлууд байна. Тухайлбал:

- “Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр”-ийг хүрээнд эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг олгох төсөл сонгон шалгаруулалтыг 2019 онд 6, 10, 11, 12 дугаар саруудад, 2020 онд 5, 6 саруудад зохион байгуулж, санхүүжилтийг олгожээ. Энэ нь ХЭҮЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр тогтоолын хоёрдугаар хэсгээр батлагдсан “Ажлын байр дэмжих хөтөлбөр”-ийн 4.2¹, ХНХС-ын 2019 оны А/83 дугаар тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг зохион байгуулах нэгдсэн удирдамж”-ийн 2.2.1.5², 2.2.1.6³-д заасныг тус тус зөрчиж байна.
- ХХҮГ-ын 2019 оны 1/1714 тоот албан бичгээр ирүүлсэн чиглэлийн 4-т “Жижиг зээл авах хүсэлт гаргасан иргэдийг батлагдсан маягтын дагуу бүртгэн, сондгой тоотой сар бүрийн 15-ны дотор жижиг зээл хүсэгчдэд зориулсан зээлийн өмнөх өдрийн 2 өдрийн сургалтыг зохион байгуулж, сондгой тоотой сар бүрийн 30-ны дотор төслийг хүлээж авна” гэж заасан байна. Гэтэл 2020 онд “Хөдөлмөрийн зах зээлийн туршилтын хөтөлбөр”-ийн сонгон шалгаруулалтыг 2 болон 10-12 дугаар саруудад зохион байгуулсан байна. Энэ нь тогтоосон хугацаанд төлөвлөн зохион байгуулаагүй, тайлант хугацааны эцэст шаардлага хангаагүй⁴ төсөл сонгон шалгаруулах нөхцөл бүрдсэн байна.

Мөн ХЭҮЗ-ийн 2019-2020 онд баталсан хөтөлбөр бүрд эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг олгох үйл ажиллагааны талаар олон нийтэд нээлттэй, ил тод мэдээлэх тухай тусгасан байна.

¹ Төслийн сонгон шалгаруулалтыг жил бүрийн 4, 9 дүгээр саруудад зохион байгуулна.

² “Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг олгох арга хэмжээнд, зарцуулах нийт хөрөнгийн 70 хүртэл хувийг 4 дүгээр сард, үлдсэн 30 хувийг 9 дүгээр сард тус тус зарцуулахаар төлөвлөж, холбогдох арга хэмжээг зохион байгуулах”

³ 4 дүгээр сард зохион байгуулахдаа иргэдийг бүртгэх тухай зарлал, мэдээллийг жил бүрийн 2 дугаар сарын сүүлийн 7 хоногт нийтэд мэдээлэх бөгөөд 3 дугаар сарын 3 дахь 7 хоногт иргэдийн бүртгэлийн ажлыг зогсооно. Иргэдийн ирүүлсэн материал болон нөхцөл, байдалтай газар дээр нь танилцаж, санхүүгийн дэмжлэг авах шаардлага хангасан иргэдийг 4 дүгээр сарын 2 дахь 7 хоногт багтаан шалгаруулж дууссан байна”

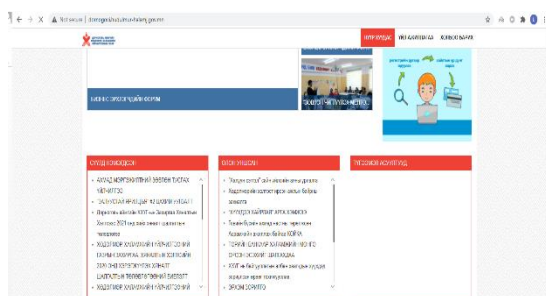
⁴ Засгийн газрын 2016 оны 276 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, түүнд батлан даалт гаргах, хүүг нөхөн төлөх, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын 2.3.2-т ажиллах хүч, техник, тоног төхөөрөмжийн нөөц, боломж болон үйл ажиллагаа явуулах ажлын байр, орчныг сайтар тооцсон байх”, 2.3.3-т “төслийн хүрээнд орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэн өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл эрхлэхээр төлөвлөсөн байх”

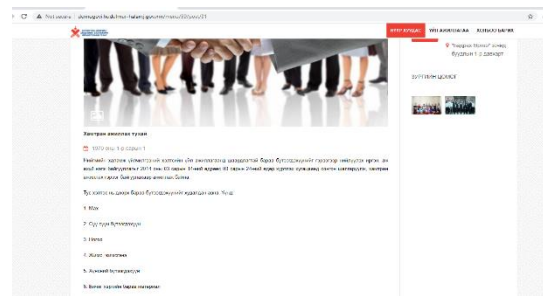
Аймгийн ХХҮГ нь ХЭДС-ийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг хүргэх зорилгоор орон нутгийн радио, телевиз /Дорнын медиа ХХК/-тэй гэрээ байгуулан ажилласан байна. Гэрээнд мэдээллийг хэрхэн хүргэх талаар болон гэрээний хэрэгжилтийн тайланг сар бүр дүгнэнэ гэж тусгасан хэдий ч холбогдох нотлох баримт байхгүй, гэрээний хэрэгжилт хэрхэн хангагдаж байгааг дүгнэх боломжгүй байна.

Мөн тус байгууллага нь цахим орчинд мэдээлэл хүргэн web site, Facebook цахим хуудсыг үүсгэсэн байна. Харин web site дахь мэдээллийн архивын үзэхэд 2019-2020 онд ХЭДС-ийн үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээлэл байхгүй байна. /Зураг №1-2/

Зураг №1

Зураг №2

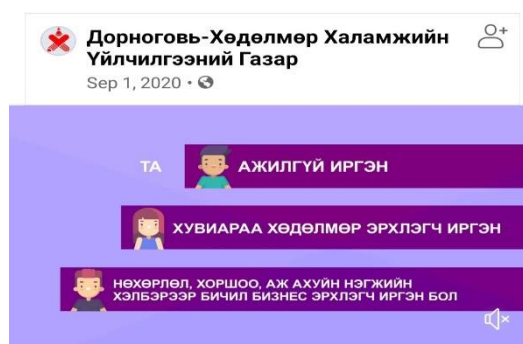
“Дорноговь аймгийн Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний газар” мэдээллийн цахим хуудас

Харин Facebook хуудас дахь мэдээллийг байнга шинэчилсэн, мэдээллийг ойлгомжтой хэлбэрээр байршуулсан байна. /Зураг №3-4/

Зураг №3

Зураг №4

“Дорноговь аймгийн Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний газар” Facebook хуудас

Мөн “Хөдөлмөр эрхлэлтийн аймаг, нийслэл, дүүргийн зөвлөлийн дүрэм”-ийн 2 дахь хэсгийн 2.1.2-т “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль, төрийн бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг тухайн орон нутагт зохион байгуулах, түүнчлэн хөдөлмөр эрхлэлтийн аймгийн хөтөлбөр, төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх талаар санал боловсруулж ИТХ, холбогдох байгууллагуудад тавьж шийдвэрлүүлэх” эрхтэй гэж заасан. Гэтэл аймгийн ХЭЗ-өөс хийж хэрэгжүүлсэн тодорхой ажил байхгүй, жил бүр 2 удаагийн хурлаар тус сангийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэлтэй танилцах хэлбэрээр ажилласан байна.

1.3 Зорилтот бүлгийн иргэдийг хамруулсан төслийг дэмжиж байгаа ч хэрэгжүүлсэн зарим төсөл, арга хэмжээ үр дүнгүй байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-д “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагаанд ажил хайгч, ажилгүйдэлд өртөж болзошгүй иргэн, ажил олоход хүндрэлтэй иргэн, малчин, бичил үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгч,

хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч болон нөхөрлөл, хоршоо байгуулах иргэн, ажил олгогч хамрагдана” гэж заасан байна.

ХЭДС-ийн 2019-2020 онд 1595 иргэн, ААНБ-ыг хамруулан нийт 1,433.2 сая төгрөгийг зарцуулсан байна. /Зардлын гүйцэтгэлийг хүснэгт №1-д харуулав/.

ХЭДС-ийн 2019-2020 оны зардлын гүйцэтгэл /сая төгрөг/

Үзүүлэлт		2019 оны гүйцэтгэл	Хүснэгт №1 2020 оны гүйцэтгэл
Ажил, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ		6.3	0.8
Ажилд зуучлах үйлчилгээ		8.2	3.1
Хөдөлмөрт бэлтгэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн үр чадвар олгох хөтөлбөр		14.6	1.9
Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр	Санхүүгийн дэмжлэг	190.0	93.0
	Сургалт болон бусад зардалд	94.9	78.9
Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр	Гарааны болон бизнес эрхлэхийг дэмжих санхүүгийн дэмжлэг	160.0	60.0
	Сургалт болон бусад зардалд	12.1	11.7
Малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр	Малчин өрхийг малжуулах дэмжлэг	165.0	66.0
	Сургалт болон бусад зардалд	11.9	0.8
Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр	Санхүүгийн дэмжлэг	40.0	50.0
	Сургалт болон бусад зардалд	3.7	6.7
Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээг хөгжүүлэх хөтөлбөр	Санхүүгийн дэмжлэг	24.0	24.0
	Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээ	12.3	-
Бусад зардалд		33.2	15.2
Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих туршилтын хөтөлбөр сургалт			7.0
Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих дэд сангийн зарцуулалт		776.2	419.0
Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих туршилтын хөтөлбөр		20.0	218.0
Нийт дүн		796.2	637.0

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагаа нь хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга арга хэмжээ гэсэн төрлөөр хэрэгжихээр хуульчилсан⁵ байна. Үүний дагуу ХЭДС-аас батлагдсан төсвийн хүрээнд хуулиар тодорхойлсон арга хэмжээг тухай бүр зохион байгуулсан байна.

ХЭҮЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Ажлын байр дэмжих хөтөлбөр”-ийн 8 дахь хэсгийн 8.1-т “Нийтийг хамарсан ажлыг зохион байгуулах хүрээнд байгалийн гамшиг, гэнэтийн болон давагдашгүй хүчний шинжтэй бусад нөхцөл байдлын улмаас үүссэн хор уршгийг арилгах, нөхөн сэргээх, нийтийн эзэмшлийн гудамж, зам, талбайд бүтээн байгуулалт хийх, сайжруулах, тохижилт хийх, хог хаягдалгүй байлгах, байгаль орчныг хамгаалах, ой цэвэрлэх, мод тарих, голын ай сав, үер усны даланг цэвэрлэх, усны нөөц сан байгуулах, засварлах зэрэг үйл ажиллагааг гүйцэтгэж болно” гэж заажээ.

Аудитаар ХЭДС-аас хэрэгжүүлсэн зарим арга хэмжээг түүвэрлэн авч үзэхэд хуулийн хамрах хүрээнд заасан иргэдийг ажлын байраар хангах төслийг дэмжиж, зохион байгуулсан хэдий ч тодорхой үр дүнд хүрээгүй, цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлууд байна. Тухайлбал:

⁵ Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагааны төрлийг заасан байна.

- Улаанбадрах суманд 2019 онд мал нядалгааны цэгийн хур хогийг цэвэрлэж, халдваргүйжүүлэх, ундны уснаас холдуулан шинээр хашаа хайс татаж тохижуулах 5.6 сая төгрөгийн төсөвтэй ажлын гүйцэтгэсэн байна. Гэтэл уг ажлын төсөлд хийхээр төлөвлөсөн зарим ажлууд хийгдээгүй, төсөл хэрэгжиж дуусаагүй байхад санхүүжилтийг бүрэн олгосон байна.
- Хатанбулаг суманд 2019 онд “Ногоон байгууламж” төслийн хүрээнд нийтийн эзэмшлийн модыг услах, тариалах 2.8 сая төгрөгийн төсөвтэй ажлыг гүйцэтгэсэн байна. Энэ нь нэг удаагийн шинжтэй, цаашид хэрхэн үргэлжлүүлж, үр дүнг бий болгох тодорхойгүй арга хэмжээ байна.
- Сайншанд сумын 8-р багт 2020 онд 2.8 сая төгрөгийн төсөвтэй тэгш гудамж төсөлд 24 айлын хашааг засварлаж, өнгө үзэмжийг сайжруулах ажлыг гүйцэтгэсэн байна. Мөн Сайншанд сумын ИТХ-ын гишүүдээс 1.3 сая төгрөгийг нэмж өгснөөр нийт 4.1 сая төгрөгөөр хэрэгжүүлжээ. Энэ ажил нь 24 айлын хувийн хөрөнгийг засаж, сайжруулснаас гадна хийж гүйцэтгэсэн ажил нь хангалтгүй буюу өнгө үзэмж мэдэгдэхүйц сайжраагүй байдалтай байна. /Зураг №7-8/

Зураг №5

Зураг №6

Сайншанд суманд хэрэгжүүлсэн 24 айлын хашааг сайжруулах төслийн хэрэгжилтийн байдал.

Нийтийг хамарсан ажлыг нэг төсөлд олон хүнийг хамруулсан, богино хугацаанд хэрэгжих төслийг илүүтэй сонгон шалгаруулж байгаа нь хуулиар тодорхойлсон ажлын байрыг бий болгож чадаагүй, төслийг хэрэгжүүлснээр бодит үр дүнд хүрэхгүй сул талтай байна. Тухайлбал 10 хоногийн хугацаанд нийтийн эзэмшлийн мод, бут услах, арчлах зэрэг ажил байна.

Мөн орон нутгаас зохион байгуулалттай, чиг үүргийн хүрээнд хэрэгжүүлэх шинж чанартай, шийдвэрлэх боломжтой ажлыг гүйцэтгэхэд хэт их чиглэгдсэн байна. Тухайлбал явган хүний зам тавих, мал угаалгын ванн засварлах, гэрэлт гудамж, наадмын талбайн өргөтгөх хийх гэх мэт хөрөнгө оруулалтын шинж чанартай ажлуудыг санхүүжүүлжээ.

Мөн түүнчлэн аймгийн ХЭДС-аас 2019 онд Хөвсгөл суманд 2.8 сая төгрөгийн санхүүжилтийг олгож “Эко орчин” төслийг хэрэгжүүлсэн байна. Төсөлд нийт 10 иргэнийг хамруулан төсөлд тусгасан ажлыг хийж гүйцэтгэн, хүлээлгэн өгсөн байна. Гэтэл 2019 онд тус сумын ОНХС-ийн хөрөнгөөр 6.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй “Ногоон байгууламж” ТАХ-г “Ногоон төгөл” иргэдийн бүлгээр гүйцэтгүүлж, ажлын хэсгийн актаар хүлээлгэн өгсөн байна. Эдгээр арга хэмжээний анхан шатны баримт бичгийг үзэхэд хийсэн ажил, байршил, нотлох зураг зэрэг нь давхардаж байна. Энэ нь тухайн ажлын бодит гүйцэтгэгч нь хэн болох нь тодорхойгүй, аудитын явцад нотлох боломжгүй байна. /Зураг №7-8/

Зүраг №7

Зүраг №8

Хөвсгөл суманд хэрэгжсэн "Ногоон байгууламж" төслийн хэрэгжилтийн байдал.

ХНХС-ын 2019 оны А/83 тушаалаар батлагдсан нэгдсэн удирдамжийн 2 дахь хэсгийн 2.2.5.3.1-д "Бүлгийн ахлагч нь гишүүн бүрийнхээ хөдөлмөр эрхэлсэн цагийн бүртгэлийг сум, хорооны хөдөлмөр эрхлэлт, халамжийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэнд сар бүр гарган өгнө. Бүлгийн гишүүн сард 10, жилд 100-аас доошгүй ажлын бүтэн өдөр ажиллана" гэж тусгажээ. Гэтэл 2019-2020 онд хэрэгжүүлсэн төслүүдэд 10-аас дээш хоногийн хугацаатай, зорилтот бүлгийн иргэдийг дэмжих, зорилтот түвшинд хүрэх ажлыг зохион байгуулахад анхаараагүй байна.

Мөн ХЭДС-аас 2019-2020 онд орон нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг 6 ААНБ-тай гэрээ байгуулж, ажил олоход хүндрэлтэй 9 иргэнийг байнгын ажлын байраар хангаж, хуульд заасан⁶ арга хэмжээг хэрэгжүүлж, холбогдох урамшууллыг олгосон байна. /Хүснэгт №2/

Урамшуулал олгосон ААНБ-ын жагсаалт

Хүснэгт №2

№	Байгууллагын нэр	Ажилтны тоо	Ажилласан хугацаа /сараар/	Урамшууллын дүн /сая төгрөг/
2019 оны ажил олгогчид олгох дэмжлэг		5		14.4
1	Цахим-Ундраа ХХК	2	12	5.8
2	Хөвсгөл рашаант ХХК	1	12	2.9
3	Монос Дорноговь ХХК	1	12	2.9
4	Үлэмж тэнгэр ХХК	1	12	2.9
2020 оны ажил олгогчид олгох дэмжлэг		4		16.9
1	Хаан банк	1	12	3.8
2	Арвижин мандах ХХК	2	12	8.7
3	Цахим-Ундраа ХХК	1	12	4.3
Нийт дүн		9		31.3

Энэ нь хуулийн үйлчлэлд хамаарах зарим иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн арга хэмжээг зохион байгуулан хэрэгжүүлжээ.

Мөн нэгдсэн удирдамжид бүлгийн зохион байгуулалттай хүнсний ногоо тариалах арга хэмжээг зохион байгуулахаар заасан байна. Үүний дагуу ХЭДС-аас 2019 онд 7 бүлэг /29 хүн/-т 8.7 сая төгрөг, 2020 онд 5 бүлэг /19 хүн/-т 9.9 сая төгрөгийг ирүүлсэн төслийг үндэслэн олгосон байна. Батлагдсан төсөвтэй харьцуулж үзэхэд тус зардалд 2019 онд 20.5 сая төгрөг, 2020 онд 20.0 сая төгрөг зарцуулахаар төлөвлөсөн байтал хамрах хугацаануудад 42.3-49.9 хувийн гүйцэтгэлтэй байна. Энэ нь ногоо тарьдаг иргэдэд мэдээлэх байдал хангалтгүй байгаатай холбоотой байна.

⁶ Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.4-т "Ажил олгогчийг дэмжих", 6.3.6-д "Ажил олоход хүндрэлтэй иргэний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих"

БҮЛЭГ 2. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ ХӨТӨЛБӨР БОДИТ ҮР ДҮНД ХҮРЭЭГҮЙ БАЙНА.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 6.3.7⁷ -д заасны дагуу ХЭҮЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр тогтоолоор “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 2019-2020 оны хөтөлбөр”-ийг баталсан байна. Тус тогтоолоор нийт 6 хөтөлбөрийг баталсан ба хөтөлбөр бүрд шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүнг тодорхой тусгасан байна.

2.1. Төслийг хэрэгжүүлснээр бодит үр дүнд хүрэх боломжтой эсэхийг судалж, тооцоогүй байна.

Засгийн газрын 2016 оны 276 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, түүнд батлан даалт гаргах, хүүг нөхөн төлөх, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын 5.1⁸-д заасны дагуу аймгийн ХХҮГ-ын ХЭХ нь 2019 онд 104 иргэнд 579.0 сая төгрөг, 2020 онд 57 иргэнд 293.0 сая төгрөгийн эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэгийг олгосон байна. /Хүснэгт №3/

2019-2020 онд эргэн төлөх нөхцөлтэй олгосон санхүүгийн дэмжлэг

Хүснэгт №3

№	Үзүүлэлт	2019 оны гүйцэтгэл		2020 оны гүйцэтгэл	
		Хүний тоо	Мөнгөн дүн /сая төгрөг/	Хүний тоо	Мөнгөн дүн /сая төгрөг/
1	Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр	38	190.0	19	93.0
2	Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр	16	160.0	6	60.0
3	Малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр	34	165.0	14	66.0
4	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр	8	40.0	10	50.0
5	Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээг хөгжүүлэх хөтөлбөр	8	24.0	8	24.0
	Нийт дүн	104	579.0	57	293.0

Мөн ХНХС-ын 2018 оны А/281 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөрийн зах зээлийг дэмжих туршилтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх удирдамж”-ийн дагуу ХЭҮЗ-ийн 2020 оны 02 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих туршилтын хөтөлбөр”-ийн дагуу 2020 онд жилийн 7.2 хувийн хүүтэй 238.0 сая төгрөгийн бичил зээлийг ХААН банкаар дамжуулан 25 иргэнд олгосон байна.

Аймгийн ХХҮГ-ын даргын тушаалаар 2019-2020 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөрийн хүрээнд төсөл сонгон шалгаруулах ажлыг хэсгийг тухай бүр томилсон байна.

⁷ хууль тогтоомжид заасан, түүнчлэн Засгийн газрын болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн шийдвэрээр тодорхойлсон бусад төсөл, хөтөлбөр.

⁸ Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 6.3.7, 28.8.2-т заасны дагуу Засгийн газар болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөс баталсан төсөл, хөтөлбөрийн хүрээнд Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас санхүүгийн дэмжлэг олгоно.

Эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг

Батлагдсан хөтөлбөрийн хүрээнд санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдах төсөл сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн үйл явцын баримт бичгийг үзэхэд дараах нийтлэг зөрчилтэй асуудлууд байна. Үүнд:

- Төсөл сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн хурлын тэмдэглэлд тухайн хуралд оролцсон гэх албан тушаалтнуудын гарын үсэг зурагдаагүй байна. Энэ нь ажлын хэсэг тухай бүр хуралдаж, төслийг хэлэлцсэн эсэхийг нотлох боломжгүй байна.
- Төслийг сонгон шалгаруулахдаа эхний шатанд төслийг баримт бичгийн бүрдэл, төслийн үнэлгээ, нөхцөл байдлын үнэлгээ гэсэн ерөнхий 3 шалгуур, 17-20 үзүүлэлт бүхий үнэлгээний хуудсаар оноо өгөх зарчмаар үнэлжээ. Үнэлгээний хуудас нь хэн үнэлсэн нь тодорхойгүй буюу нэр, гарын үсэггүй, огноо дугааргүй, баллаж зассан байна. Энэ нь хэн хэзээ үнэлсэн, ямар шалтгааны улмаас зассан, тухайн төслийг бодитоор үнэлсэн баримт мөн эсэхийг нотлох боломжгүй байна.
- Үнэлгээ өгөх шалгуур үзүүлэлтэд баримт бичгийн бүрдлийг нийт оноонд нөлөөлөхүйц байдлаар тогтоосон байна. Тухайлбал “Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр”-д ирүүлсэн төслийн нийт үнэлгээ 55 онооны 15 оноог, “Ахмад мэргэжилтний үйлчилгээг хөгжүүлэх хөтөлбөр”-ийн нийт үнэлгээ 30 онооны 7 оноог, “ХБИ-ний ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр”-ийн нийт үнэлгээ 25 онооны 9 оноог зөвхөн баримт бичгийн бүрдэл хангасан эсэхийг үнэлэх үзүүлэлт болгосон байна. Баримт бичгийн бүрдэл нь иргэний хөтөлбөрт хамрагдахад шалгуур хангасан эсэхийг нотлох баримт бичиг ба төсөл хэрэгжүүлэхэд шаардагдах суурь үзүүлэлт биш байна.
- ХЭҮЗ-ийн баталсан хөтөлбөрт⁹ хүсэлт ирүүлсэн иргэн нь хийхээр төлөвлөсөн үйлдвэрлэлийн чиглэлээр мэргэжлийн ур чадвартай байх нь давуу тал болно гэж тусгаасан байтал үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтэд тусгаагүй, давуу байдал олгож болох иргэнийг бүрэн дэмжиж, үнэлээгүй байна. Мөн төслийн хавсралтаар хийсэн бүтээгдэхүүний зургийг тухайн иргэний хийсэн ажил мөн эсэхийг судлаагүй шууд үнэлсэн байна.
- “Ажлын байр дэмжих хөтөлбөр”-т хамрагдахаар ирүүлсэн төсөлд яг ямар тоног төхөөрөмж шаардлагатай нь тодорхойгүй, багц тоног төхөөрөмж гэж төсөвлөсөн нь эргээд хянахад хүндрэлтэй байдлыг бий болгосон байна. Мөн ХЭДС-аас олгох 5.0 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэгээр нийт 16.0 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжийг худалдан авахад зарцуулна гэж төсөв ирүүлсэн байна. Гэтэл тухайн иргэн үлдсэн 11.0 сая төгрөгийн санхүүгийн эх үүсвэртэй эсэхийг нотлоогүй байна. Энэ нь олгосон дэмжлэг зориулалт бусаар зарцуулагдах эрсдэлийг тооцоогүй байна.
- Төсөл сонгон шалгаруулах ажлын хэсгээс төсөл ирүүлсэн иргэн нь 5.0 сая төгрөгөөс дээш зээлтэй бол шаардлага хангахгүй гэсэн шалгуурыг тогтоосон байна. Гэтэл иргэний бүрдүүлсэн баримт бичигт тухайн иргэн банк болон бусад санхүүгийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагуудад зээлтэй эсэхийг бүрэн нотлох боломжгүй 1-2 банкны тодорхойлолт болон банкны дансны хуулгыг үндэслэн шалгуур хангасан гэсэн үнэлгээг өгчээ. Энэ нь тухайн иргэнийг бусад байгууллагад зээлтэй эсэхийг бүрэн нотлох баримт биш юм. Мөн 2019 онд тухайн төсөл ирүүлсэн иргэн СХС болон ЖДҮДС-д зээлтэй эсэхийг бүрэн нотлоогүй, суурь судалгаагүйгээр үнэлгээ өгсөн байна.
- “Ахмад мэргэжилтний зөвлөх үйлчилгээг хөгжүүлэх хөтөлбөр”-т ирүүлсэн төслийн үнэлгээнд ажлын байртай эсэх, тоног төхөөрөмжтэй эсэх, санхүүжих зориулалтад тус бүр үнэлгээ тогтоосон байна. Зарим төсөлд тоног төхөөрөмж нэмэгдүүлэхээр төлөвлөсөн байхад тухайн тоног төхөөрөмж нь иргэнд байгаа эсэхэд үнэлгээ өгсөн байна. Энэ нь хуулийн хамрах хүрээний нэг болох шинээр үйл ажиллагаа эрхлэхээр төлөвлөж байгаа иргэний төсөл шалгарах боломжийг бууруулсан байна. Хэдийгээр шинээр эхлүүлэх үйл ажиллагаа эрсдэлтэй байдаг ч иргэн бүрд эрх тэгш байх хуулийн зарчим, бодлого алдагдах сул талтай байна.

⁹ ХЭҮЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 2019-2020 оны хөтөлбөр”

- ХНХС-ын 2019 оны А/83 дугаар тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг зохион байгуулах нэгдсэн удирдамжийн 2.3.2-т “Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих арга хэмжээг орон нутгийн эрэлт, хэрэгцээ, салбар, чиглэл зэргийг харгалзана, ...” гэж заасан байна. Гэтэл орон нутгийн хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт хэрэгцээг хэрхэн тодорхойлсон нь ойлгомжгүй, үйл ажиллагааны чиглэл нь зах зээлийн өнөөгийн бодит нөхцөл байдалд хэрэгжих боломжтой эсэхийг тооцож судлаагүй буюу хэрхэн судалж шинжилж, хэлэлцэн шийдвэрлэсэн талаар нотлох баримт байхгүй байна.
- Ажлын хэсгийн хурлын тэмдэглэлийг үзэхэд тухайн төслийг хэрэгжүүлэх зорилго, зорилт, хэрэгцээ шаардлагаа зөв тодорхойлсон эсэх, нөхцөл байдлын шинжилгээ болон эдийн засгийн тооцоолол бодитой хийсэн эсэхийг огт тооцоогүй, зөвхөн төсөлд тусгасан, тусгаагүй гэсэн шалгуураар оноо өгч үнэлсэн байна.
- “Ажлын байр дэмжих хөтөлбөр”-ийн төслийг эхний шатанд төслийн баримт бичигтэй танилцан шалгаруулж, дараагийн шатанд иргэний ажлын байртай танилцаж нөхцөл байдлын үнэлгээ өгөх байдлаар үнэлсэн байна. Үнэлгээг төсөл ирүүлсэн иргэн өөрөө хөтлөхөөр боловсруулагдсан байгаа ба ажлын хэсэг танилцаж баталгаажуулах байтал гарын үсэг зурагдаагүй, тухайн ажлын байртай танилцсан эсэх нь тодорхойгүй зөрчил нийтлэг байна.
- “Малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн хүрээнд мал худалдан авахдаа сумдын хөдөлмөр эрхлэлтийг хариуцсан мэргэжилтнээр дамжуулан зар мэдээллийг хүргэдэг гэх боловч нотлох баримт байхгүй байна.
- “Малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн хүрээнд мал худалдан авахдаа нэг хүнээс 10.0-15.0 сая төгрөгийн шууд худалдан авалт хийсэн байна. Энэ нь Засгийн газрын 2013 оны 68 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах босго үнэ”-ийн шууд худалдан авч болох төсөвт өртгийн дээд хязгаарыг давсан нь ТБОНӨХБАҮХАТ хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан журмыг зөрчсөн байна.

Мөн түүнчлэн 2020 онд ажлын хэсэг төслийг үнэлэхдээ цаг үеийн нөхцөл байдлын талаар огт авч үзээгүй байна. Дэлхий даяар цар тахал /Ковид-19/ үүсэж цаашид үргэлжлэх ерөнхий тандалт, мэдээлэл нийтэд мэдээлэгдсээр байтал ирүүлсэн төсөлд тусгагдсан үйл ажиллагаа нь энэ нөхцөл байдалд хэрхэн хэрэгжих, үйл ажиллагаагаа яаж үргэлжлүүлэх, ямар арга хэмжээ авч ажиллах, зорилтот үр дүнд хүрэхийн тулд ямар арга барилаар ажиллах зэрэг эрсдэлээс сэргийлэх бодлогын арга хэмжээ авч ажиллаагүй байна.

Жижиг зээл /Хөдөлмөрийн зах зээлийг дэмжих туршилтын хөтөлбөр/:

Засгийн газрын 2016 оны 276 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, түүнд батлан даалт гаргах, хүүг нөхөн төлөх, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын 1.2-т “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох үйл ажиллагаа нь өрхийн болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэх, хоршоо, нөхөрлөл байгуулах, бичил аж ахуй эрхлэх, өргөтгөх, ажлын байр шинээр бий болгох, хадгалах боломжийг бүрдүүлэхэд чиглэнэ” гэж заасан байна.

Туршилтын хөтөлбөрийн хүрээнд 2019-2020 онд жижиг зээл хүсэгчдийн ирүүлсэн төсөл, сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааны баримт бичигтэй танилцахад дээрх журамд заасан шаардлага¹⁰ хангаагүй дараах төслүүдийг шалгаруулсан байна. /Хүснэгт №4/

¹⁰ Журмын 2.3.3-д “төслийн хүрээнд орон нутгийн онцлог, давуу талд түшиглэн өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл эрхлэхээр төлөвлөсөн байх” 2.3.5-д “төслийн хүрээнд байнгын ажлын байр бий болгож, цаашид хадгалах боломжтой байх” ДГА-2021/73-ШТА-ГА

Жижиг зээл хүсэгчдээс ирүүлсэн шаардлага хангахгүй байгаа төслийн шалгуур үзүүлэлтийг харьцуулсан шинжилгээ

Хүснэгт №4

№	Төслийн нэр	Зориулалт	Сонгон шалгаруулалт				Шаардлагад нийцсэн төсөл мөн эсэх	Олгосон дүн /сая төгрөг/
			Хүрэх үр дүн, зорилтоо тодорхойлсон эсэх	Ажиллах хүч, тоног төхөөрөмж, ажлын байр, орчныг тооцсон эсэх	Орон нутагт өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл	Байнгын ажлын байр бий болгосон эсэх		
1	Ажлын байр өргөжүүлэх	Гутал, пүүз, бэлэн хувцас	Үгүй	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
2	Эргэл	Хүүхдийн хувцас	Үгүй	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
3	Оргил	Төрөл бүрийн хувцас худалдаа	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
4	Ундраа	Гэр ахуйн бараа	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	5.0
5	Эрэгтэй бэлэн хувцас	Эрэгтэй хувцас	Үгүй	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
6	Бэлэн хувцас	Бэлэн хувцас	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
7	Брэнд нэрийн бараа	Бэлэн хувцас	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
8	Эргэлтийн хөрөнгө нэмэгдүүлэх	Хүнсний худалдаа	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
9	Арвижих	Хүнс, гоо сайхны дэлгүүр	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Тийм	Үгүй	10.0
10	Дизель түлш тээвэрлэх, худалдаалах	Дизелийн түлш тээвэрлэн, худалдаалах	Үгүй	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй	10.0
Нийт дүн								95.0

Мөн дээрх төслүүдийн үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлж үзэхэд “Дизель түлш худалдаалах” төсөлд шалгуур хангасан хэмээн 10.0 сая төгрөгийн зээл олгосон байна. Гэтэл “Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль”-ийн 15 дугаар зүйлийн 15.10.17-д “бүх төрлийн шатахууныг импортлох, бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа эрхлэх” үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрөлтэй эрхэлнэ гэж заасан байна. Аудитын явцад төсөл хэрэгжүүлэгч иргэнтэй холбогдон тусгай зөвшөөрөл байгаа эсэхийг тодруулсан ба тухайн иргэнд хуулийн дагуу авсан зөвшөөрөл байхгүй гэсэн хариуг өгсөн. Энэ нь Монгол Улсын хууль зөрчсөн үйл ажиллагааг дэмжиж, зээл олгосон байна.

Дээрх илэрсэн зөрчлүүдийг дүгнэж үзэхэд ажлын хэсэг тухайн төслийг хэрэгжүүлснээр холбогдох хууль тогтоомж болон батлагдсан хөтөлбөрт тусгасан байнгын ажлын байр нэмэгдүүлж чадах эсэх, орлого нэмэгдүүлэх боломжтой эсэх, ажил эрхлэлтийг бодитоор дэмжих нөхцөл байдал мөн эсэхийг тооцож үзээгүй, тогтоосон шаардлагыг хангаж байгаа эсэх хэлэлцээгүй, эрхлэх үйл ажиллагаа нь хууль тогтоомжийг зөрчиж байгаа эсэхийг харгалзаагүй зөвхөн иргэдийн ирүүлсэн анхан шатны баримт бүрдэл, төслийн баримт бичгийн бүтэц, байдлаар үнэлж шалгаруулсан байна. Мөн ажлын хэсгийн хөтлөх баримт бичиг холбогдох шаардлага хангаагүй, анхан шатны баримт бүрдэл хангалтгүй байна.

2.2. Хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн үйл ажиллагаа тогтворжоогүй, байнгын ажлын байраар хангагдаж чадаагүй, цар тахалтай холбоотойгоор ихэнх иргэд үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй нөхцөл байдалтай байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 31¹¹ дүгээр зүйлийн 31.2.5-д “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас олгосон хөрөнгийг зориулалтын дагуу зарцуулж, үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг сумын хөдөлмөр эрхлэлтийг хариуцсан ажилтан, аймгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан байгууллагад тогтоосон хугацаанд ирүүлнэ” гэж заажээ.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас 2019-2020 онд хэрэгжүүлсэн хөтөлбөрт эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэгт нийт 161 иргэн хамрагдаж, нийт 872.0 сая төгрөг олгосон байна.

Хөтөлбөрт хамрагдсан иргэд санхүүжилтийг хүлээн авснаас хойш үйл ажиллагааны талаарх тайлан мэдээг гэрээнд заасан хугацаанд ирүүлэх байтал энэ ажил хангалтгүй хэрэгжиж байна. Тухайлбал 2019 онд “Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр”-т 16 төсөл дэмжигдэн санхүүгийн дэмжлэг авсан байтал 2019 онд 10 иргэн, 2020 онд 3 иргэн, “Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр”-т 38 иргэн хамрагдсан байтал 2019 онд 13 тайлан, 2020 онд 11 иргэн тайлан ирүүлсэн байна. Мөн гэрээнд төслийн эхлэлийн тайланг санхүүгийн баримтын хамт ирүүлнэ гэж тусгасан байна. Гэтэл ирүүлсэн тайланд санхүүгийн баримтыг хавсаргаагүй зөрчил нийтлэг байна. Зарим иргэд санхүүгийн баримтыг ирүүлсэн боловч үнийн дүн хүрэхгүй, хятад хэлээр бичигдсэн баримтыг орчуулаагүй зэрэг нийтлэг зөрчилтэй байна.

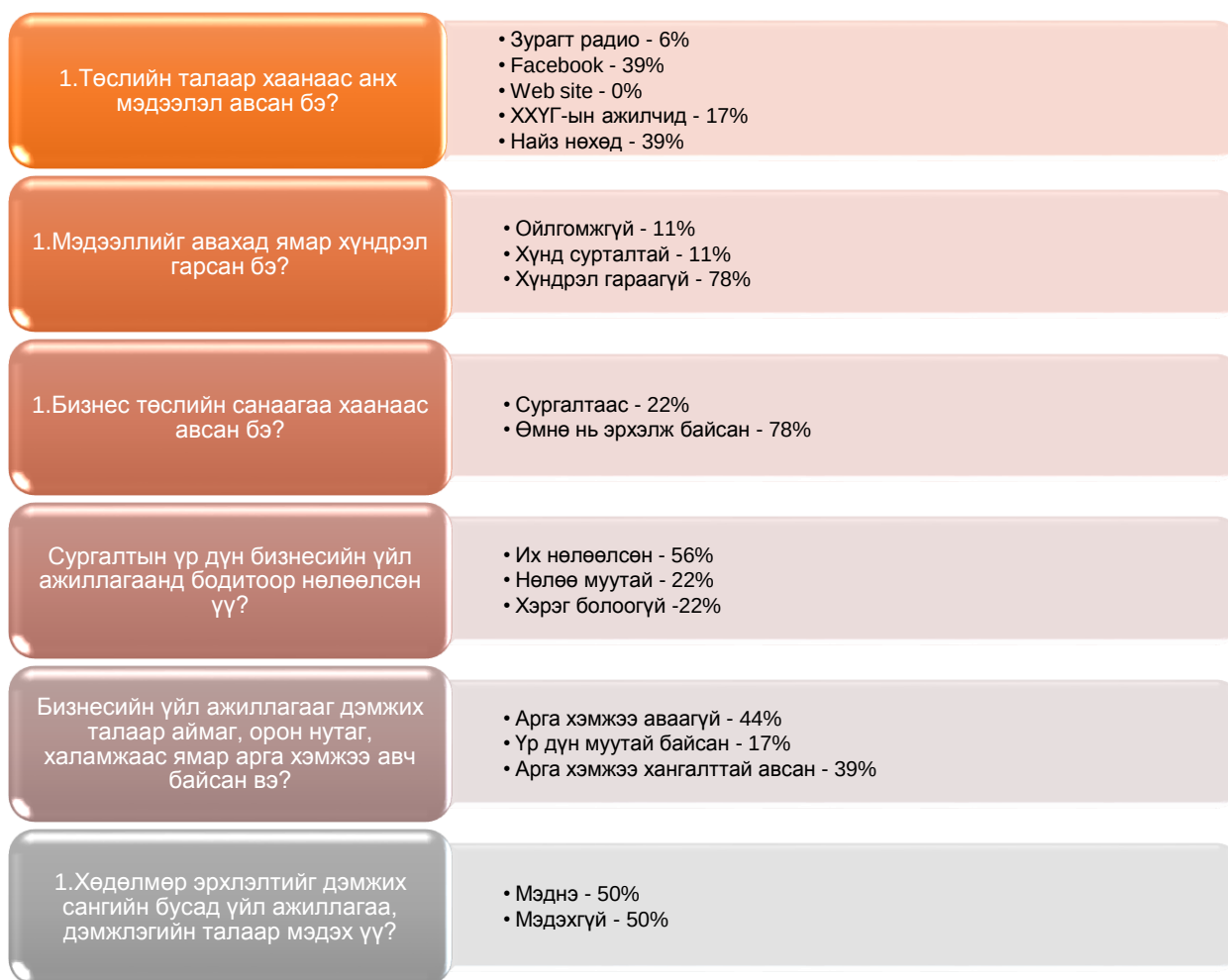
Мөн түүнчлэн “Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр”-т хамрагдсан иргэнтэй байгуулсан гэрээний 3.6-д “Санхүүгийн дэмжлэгийг зориулалтын дагуу зарцуулаагүй нь тогтоогдвол санхүүгийн дэмжлэгийн нийт хөрөнгийг 30 хоногийн дотор Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд төлж барагдуулна”, 4.2-т “эргэн төлөлт эрсдэлд орсон тохиолдолд эргэн төлөлтийг батлан даасан тал 100 хувь хариуцна” гэж заасан байна. Гэтэл энэ хөтөлбөрт хамрагдсан иргэд зориулалт бусаар зарцуулсан дараах зөрчил илэрч байна. Тухайлбал:

- “Хоёрдогч түүхий эд боловсруулах цэг” төслийн хэрэгжүүлэхээр 2019 онд гэрээ байгуулсан иргэнээс санхүүжилтийг зориулалтын дагуу зарцуулаагүй тухай тайлан ирүүлсэн байтал тодорхой арга хэмжээ аваагүй, эргэн төлөлт одоог хүртэл хийгдээгүй байна.
- “Сондорхон давстай агуу” төслийг хэрэгжүүлэхээр 2019 онд гэрээ байгуулсан иргэнтэй утсаар холбогдон үйл ажиллагааны талаар тодруулахад төслийн үйл ажиллагааг огт эхлүүлээгүй, бэлэн хувцасны бараа татахад зарцуулсан гэсэн тайлбарыг өгч байна.

Мөн иргэдтэй байгуулсан гэрээнд үүргээ хэрэгжүүлээгүй болон удаа дараагийн шаардлагыг хүлээн аваагүй тохиолдолд гэрээг цуцлах хүртэлх арга хэмжээг авна гэж заасан байтал тайлан болон санхүүгийн баримтыг ирүүлээгүй иргэдэд арга хэмжээ авч ажиллаагүй байна.

Аудитын явцад хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн ХЭХ-д бүртгүүлсэн утсаар холбогдох гэсэн боловч ашиглалтад байхгүй зарим дугаарууд бүртгэлтэй байлаа. Утсаар холбогдсон болон ажлын байртай танилцсан зарим иргэдээс ХЭДС-ийн үйл ажиллагаа, төслийн хэрэгжилтийн талаар санал асуулга авч судалгаа хийлээ. Судалгааны үр дүн дараах байдалтай байна. /Дүрслэл №1/

¹¹ Хуулийн 31 дүгээр зүйлд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагаанд оролцогч аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэний оролцоо, эрх, үүргийг заасан байна.

Судалгаанд 38 иргэн хамрагдсан байна. /Очиж уулзсан болон утсаар холбогдож авсан ба онцгой нөхцөл байдлын улмаас олон хүн хамруулах боломжгүй байв/ Судалгааны дүнг харахад төсөлд хамрагдсан иргэд Facebook хуудас болон танил, найз нөхдийн хүрээллээс мэдээллийг анх авсан байна. Судалгаанд хамрагсдын ихэнх хувь нь эрхэлдэг аж ахуйгаа сайжруулахаар зорилгоор хөтөлбөрт хамрагдсан байна. Мөн хөдөлмөр эрхлэлт хариуцсан байгууллага болон орон нутгаас дэмжлэг бага байдаг ба 2020 онд эргэн төлөлтийн хугацааг хойшлуулсан нь иргэдэд тодорхой бодлогын дэмжлэг болсон байна.

Мөн санал асуулгаар иргэд зарим хүндрэл бэрхшээл үүсдэг тухай дурдаж байна. Үүнд:

- Анхлан бизнес эхлүүлэхэд санхүүжилтийн хэмжээ бага байдгаас хөрөнгө дутагддаг;
- Цар тахал гарснаар үйл ажиллагаа зогссон, орлого буурсан, үйлдвэрлэлийн түүхий эд материал олдоцгүй болсон, үнэ нэмэгдсэн, борлуулалт хийхэд худалдан авагчгүй болсон, зам хааснаас хөдөө орон нутгаас захиалга авах боломжгүй болсон;
- Санхүүжилт авч үйл ажиллагаа явуулахад орон нутгаас ямар нэгэн бодлогын дэмжлэг байдаггүй зэрэг байна.

Одоогоор цар тахалтай холбоотойгоор үйл ажиллагаагаа түр зогсоосон хэдий ч цаашид хэвийн үйл ажиллагааг хангаж, үр дүнтэй үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх боломжтой төсөл шалгарсан байна. /Зураг №9-10/

Тухайлбал:

Зvраг №9

“Торгон нэхий” төсөл

Зvраг №10

“Hot pot” төсөл

Мөн ХЭДС-с санхүүгийн дэмжлэг болон зээл авч үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн, өргөжүүлсэн иргэн, ААНБ-ын үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг худалдан борлуулах, зах зээлийг бий болгох талаар орон нутгаас бодлогын арга хэмжээ авч ажиллаагүй, мөн тухайн жилийн хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулсан тодорхой үйл ажиллагааг зохион байгуулаагүйгээс хэрэгжүүлж буй зарим төсөл хөтөлбөрүүд үр дүн муутай байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасны дагуу ХЭДС-аас 2019-2020 онд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээг төсөл, хөтөлбөр хэлбэрээр хэрэгжүүлэхтэй холбоотой сургалтын үйл ажиллагааг тухай түр зохион байгуулж нийт 52.9 сая төгрөгийг зарцуулсан байна. /Хүснэгт №5/

ХЭДС-аас 2019-2020 онд зохион байгуулсан сургалтын үйл ажиллагаа

Хүснэгт №5

№	Хөтөлбөрийн нэр	Сургалтын төрөл	Хамрагдсан хүний тоо	Зардлын дүн /сая төгрөг/
1	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг зохион байгуулах ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох.зөвлөгөө өгөх мэдээллээр хангах	Зөвлөгөө өгөх, ажилд зуучлах, модуль сургалт	554	3.0
2	Хөдөлмөрт бэлтгэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн ур чадвар олгох хөтөлбөр	Мэргэжил олгох, хөдөлмөрт бэлтгэх сургалт	149	14.6
3	Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр	Аж ахуй эрхлэлтийн сургалт	155	4.7
4	Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр	Аж ахуй эрхлэлт, гарааны бизнес, старт ап сургалт	192	23.3
5	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр	Аж ахуй эрхлэлт, мэргэжил олгох сургалт	66	1.3
6	Жижиг зээл	Зээлийн өмнөх болон дараах сургалт	93	6.0
Дүн			1209	52.9

ХЭҮЗ-ийн баталсан 2019-2020 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөрт ажлын байр дэмжих хөтөлбөр, залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг сургалтад хамруулсны дараа төсөл хүлээн авахаар заасны дагуу сургалтыг мэргэжлийн байгууллагуудтай гэрээ байгуулан зохион байгуулжээ.

Сургалт зохион байгуулах ажлын гэрээ болон тайланг авч үзэхэд 2020 онд залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөрт хамрагдах иргэдэд 2020 оны 7 болон 8 дугаар саруудад сургалт зохион байгуулсан байна. Сургалтыг “Вест метод” ХХК, Хөгжлийн шийдэл ТББ-тай тус бүр 5.0 сая төгрөгийн

гэрээ байгуулан зохион байгуулсан байна. Энэ нь нэг цаг хугацаанд, нэг сургалтыг 2 байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгэсэн байгаа ба 5.0 сая төгрөгийн төсөв нь 35 иргэн хамрагдах тооцоо бүхий гэрээт ажлыг 10.0 сая төгрөгөөр хэрэгжүүлсэн байна. Энэ нь төсвийг хэмнэлтгүй, үрэлгэн зарцуулсан байна.

Сургалтад хамрагдсан иргэдийн боловсруулсан төслийг үзэхэд төсөл боловсруулах ерөнхий зарчим алдагдсан, зорилго зорилт, хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлж чадаагүй, эдийн засгийн тооцоо судалгаа үнэн зөв хийгдээгүй, нөхцөл байдлын шинжилгээг бүрэн ойлгоогүй хэлбэр төдий баримт бичиг түгээмэл байна. Энэ нь сургалтыг үр дүнтэй зохион байгуулахад анхаарах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

Мөн “Хөдөлмөр эрхлэлтийн аймаг, нийслэл, дүүргийн зөвлөлийн дүрэм”-ийн 2 дахь хэсгийн 2.1.3-т аймгийн ХЭЗ нь хөдөлмөр эрхлэлт хариуцсан байгууллага болон ЗДТГ бусад нэгжүүдийн ажлыг уялдуулан зохицуулна гэж тусгасан байна. Гэтэл аймгийн ЗДТГ болон бусад нэгжүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагааг уялдуулах бодлого чиглэл байхгүй байна.

“Малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн хүрээнд өрхийг малжуулахдаа мал худалдах, худалдан авах гэрээг байгуулсан байна. Гэрээний хавсралтаар ямар зүсмийн, хэдэн толгой мал худалдан авч байгаа жагсаалтыг үйлдээгүй, хоосон хүснэгтэд төрийн сангийн тэмдэг дарж, гүйлгээ хийсэн зөрчил нийтлэг байна. Энэ нь гэрээнд заасан тоо хэмжээгээр малыг хүлээн авч, хүлээлгэн өгснийг нотлох боломжгүй, анхан шатны баримт бүрдэлгүй гүйлгээ хийгдсэн нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.3.1¹²-д заасныг зөрчсөн байна.

2.3 Санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөлт хангалтгүй байна.

ХЭҮЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр тогтоол, 2020 оны 01¹³, 02 дугаар тогтоолоор батлагдсан 2019-2020 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр тус бүрд эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг, зээлийн хугацааг дараах байдлаар тогтоосон байна. /Хүснэгт №6/

Санхүүгийн дэмжлэг, жижиг зээлийг эргэн төлөх нөхцөл

Хүснэгт №6

№	Хөтөлбөр, арга хэмжээний нэр	Олгох дүн /төгрөг/	Эргэн төлөх хугацаа /сар/	Эргүүлэх төлөх хувь
1	Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр-Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг.	5.0	36	100
2	Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр-Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих.	10.0	36	100
3	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр-Эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэг.	1.0-5.0	48	50
4	Малчдын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр-Өрхийг малжуулах.	4.0-5.0	36	100
5	Ахмад настны зөвлөх үйлчилгээг хөгжүүлэх хөтөлбөр-Аж ахуй, өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэхэд нь зориулсан эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг.	3.0	24	100

¹² Нягтлан бодох бүртгэлийг хөтлөхдөө анхан шатны баримтыг бүрдүүлнэ.

¹³ ХЭҮЗ-ийн 2020 оны 01 дүгээр тогтоолоор хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт зарим нэмэлт өөрчлөлтийг оруулсан байна.

6	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих туршилтын хөтөлбөр-жижиг зээл /жилийн 7.2 хувийн хүүтэй, арилжааны банкаар олгох зээл/	5.0	24	100

ХЭДС-ийн 2019-2020 онд санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөлтийн орлогыг тооцож төлөвлөөгүй байна. Энэ нь тайлант онд хэдэн төгрөгийн орлого бүрдүүлж төвлөрүүлэх, төсвийн бодит гүйцэтгэлийг тооцох боломжгүй болгосноор санхүүгийн тайланг үнэн зөв илэрхийлээгүй байна.

ХЭҮЗ-өөс баталсан нэгдсэн удирдамжид санхүүгийн дэмжлэгийг олгохдоо эргэн төлөлтийн хуваарийг иргэний саналыг үндэслэн тогтооно гэж заасны дагуу иргэдээр хуваарийг гаргуулж, гэрээний хавсралт болгон баталсан байна.

Аудитаар эргэн төлөлтийн байдлыг түүвэрлэн үзэхэд “Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр”, “Ажил эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-т хамрагдсан иргэд ихэнх хувийг эзэлж байна.

Эргэн төлөлтийн байдал хангалтгүй байгаа шалтгааныг тодруулахаар иргэдээс судалгаа авахад дараах хүндрэл бэрхшээл, тайлбарыг өгч байна. Үүнд:

- Төсөлд тусгасан шаардлагатай тоног төхөөрөмжөө аваад үйл ажиллагаагаа явуулж эхэлсэн боловч онцгой нөхцөл байдал үүссэний улмаар зарим үйлчилгээний газрыг хааснаар төслийг хэрэгжүүлэх боломжгүй болсон;
- Өрхийн үйлдвэрлэл эрхэлж байгаа боловч түүхий эд, материал ховор болсон, үнэ нэмэгдсэн;
- Шаардлагатай түүхий эд материалыг БНХАУ-аас авдаг ба хил хааснаар үйл ажиллагаа зогссон;
- Бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн боловч иргэдийн худалдан авах чадвар буурснаар орлогогүй болсон;
- Зарим тусгай зөвшөөрөлгүй шалтгаанаар үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй болсон;
- Сум, аймаг, хотын зам хаагдсанаар орон нутагт зорчиж бараа бүтээгдэхүүнээ зарах боломжгүй болсон;
- Иргэдээс захиалга авсан ч төлбөрөө авч чадахгүй байгаа;
- Иргэдээс захиалга ирэх нь ховор болсон гэсэн зэрэг хүндрэл бэрхшээл үүссэн талаар дурдаж байна.

Мөн шинэ төрлийн коронавируст цар тахалтай холбоотойгоор ХХҮЕГ-аас 2020 оны 7 дугаар сард 1/1127 тоот албан бичгээр санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөлтийн хугацааг 2020 оны 06 дугаар сарын 01-ний өдрөөс 2020 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрийг хүртэл, 12 дугаар сарын 1/1636 тоот албан бичгээр 2021 оны 07 дугаар сарын 01-ний хүртэлх хугацаанд хойшлуулах тухай чиглэл ирүүлсэн байна. Гэхдээ хэвийн төлөлттэй иргэн, ААНБ хамрагдах ба хугацаа хэтрэлттэй болон найдваргүй зээлд орсон, шүүхийн байгууллагад шилжсэн бол хамаарахгүй гэсэн байна. Үүний дагуу хүсэлтээ ирүүлсэн 20 иргэний эргэн төлөлтийн хугацааг хойшлуулж, гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан байна.

Хэдийгээр гэрээний хугацаа дуусаагүй ч гэрээний хавсралтаар баталсан эргэн төлөлтийг хуваарийн дагуу төлүүлэх тодорхой ажил зохион байгуулах, хуваарийн дагуу төлөөгүй иргэнд гэрээнд заасан арга хэмжээг тухай бүр авч ажиллах шаардлага үүссэн байна.

2.4 Хугацаа хэтэрсэн эргэн төлөлтийн үлдэгдлийг тухай бүр шийдвэрлэж ажиллаагүй байна.

ХЭДС-ийн 2020 оны 12 сарын 31-ний жилийн эцсийн байдлаар хугацаа хэтэрсэн зээлийн үлдэгдэл /гэрээний хугацаа дууссан/ 99 иргэний нийт 187.7 сая төгрөг байна. /Хүснэгт №7/

**Хугацаа хэтэрсэн зээлийн үлдэгдэл
/2021 оны 04 дүгээр сарын байдлаар/**

Хүснэгт №7

№	Хугацаа хэтэрсэн зээлийн үлдэгдэл		Иргэний тоо	Дүн /сая төгрөг/
1	Шийдвэрлэсэн	Шүүхэд шилжүүлсэн	61	114.2
2		Цагдаагийн байгууллагад шалгагдаж байгаа	2	5.0
3	Шийдвэрлээгүй	Шийдвэрлэлтгүй	25	52.2
4		Нас барсан	3	2.0
5		Хаяг байршил тодорхойгүй	3	8.3
6		Өөр аймаг, хот шилжсэн	4	4.7
7		Эргэн төлөлт Баянхонгор аймгийн ХЭДС-ийн дансанд шилжүүлсэн гэх боловч нотлох баримтгүй.	1	1.4
Дүн			99	187.7

Хугацаа хэтэрсэн эргэн төлөлтийн үлдэгдэл нь 2016-2020 онд гэрээний хугацаа дууссан байгаа ба шүүхэд шилжүүлсэн баримтыг үзэхэд 2021 оны 03 дугаар сард 18 иргэний 18.3 сая төгрөгийн, 04 дүгээр сард /аудитын явцад/ 29 иргэний 69.1 сая төгрөгийн эргэн төлөлтийн үлдэгдлийг төлүүлэхээр шүүхэд шилжүүлсэн байна. Энэ нь иргэдтэй байгуулсан гэрээний хугацаа дууссан тухай бүр арга хэмжээ авч ажиллаагүй, 1-5 жилийн дараа шийдвэрлүүлэхээр хүргүүлж байна. Одоогийн байдлаар /2021 оны 04 дүгээр сарын байдлаар/ 2017-2020 онд гэрээний хугацаа дууссан 35 иргэний 67.2 сая төгрөгийн шийдвэрлээгүй үлдэгдэлтэй байна. /Хавсралт №/

Мөн ХЭҮЗ-ийн 2018 оны 01 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 2018 оны хөтөлбөр”-т “Ажлын байр дэмжих хөтөлбөр”-ын санхүүгийн дэмжлэгийг 24 сарын хугацаатай олгохоор заасан байна. Гэтэл 2018 онд тус хөтөлбөрт хамрагдсан 10 иргэнтэй 36 сарын хугацаатай гэрээ байгуулсан байгаа нь дээрх тогтоолыг зөрчиж, гэрээний хугацаа 2020 онд дуусгавар болох байтал одоог хүртэл дуусаагүй, 28.4 сая төгрөгийн эргэн төлөлтийн үлдэгдэлтэй байна.

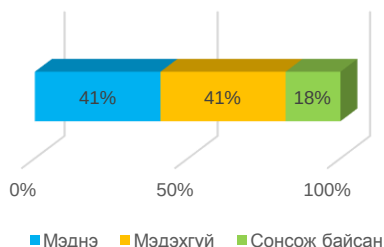
Дээрх хугацаа хэтэрсэн эргэн төлөлтийн үлдэгдлийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэх тухай албан шаардлага хүргүүлэх, иргэдтэй байгуулсан гэрээний хугацаа дууссан тухай бүр холбогдох арга хэмжээ авч ажиллах талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэлээ.

Аудитын явцад иргэдээс аймгийн ХХҮГ болон ХЭДС-ийн үйл ажиллагаатай холбоотой 5 асуулга бүхий судалгаа авлаа. Судалгаанд нийт 55 хүн хамрагдлаа. /Онцгой нөхцөл байдлын дэглэмтэй байсан учир олон хүнийг хамруулах боломжгүй байв/ График №1-4/

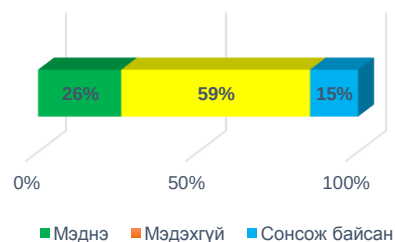
Судалгааны үр дүн дараах үзүүлэлттэй байна.

График №1-4

Аймгийн Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний газрын үйл ажиллагааны талаар мэдэх үү?

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагааны талаар мэдэх үү?

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг, зээл олгодог гэдгийг та мэдэх үү?

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн санхүүгийн дэмжлэг, зээлд хамрагдаж байсан уу?

Аймгийн ХЭДС-ийн үйл ажиллагаатай холбоотой санал байна уу гэсэн хэсэгт иргэд дараах саналыг ирүүлсэн байна. Үүнд:

- Мэдээллийг сайн түгээдэггүй.
- Хэрэгтэй хүндээ хэрэгтэй ч тэр бүр зөв хүндээ хүрдэггүй.
- Нийтэд үйл ажиллагаагаа ил тод мэдээлэхэд анхаарч ажиллах хэрэгтэй.
- Сурталчлах ажил бага байдаг.
- Төсөл танил, талынхаа хүрээнд өгдөг.
- Айл, өрх бүрд хүрч, ажилтай орлоготой байхад анхаарах хэрэгтэй.
- Мэдээлэл муутай байдаг байх, сайн мэддэггүй.
- Хяналт шалгалтыг байнга хийж байх хэрэгтэй гэсэн байна.

Судалгаанаас үзэхэд судалгаанд хамрагдсан иргэдийн ихэнх хувь нь ХЭДС-ийн үйл ажиллагаа, сангаас олгодог санхүүгийн дэмжлэг, зээл болон бусад үйл ажиллагааны талаар мэдээлэлгүй байна.

БҮЛЭГ 3. ЭРХ БҮХИЙ БАЙГУУЛЛАГА, АЛБАН ТУШААЛТАН НЬ САНГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ТАВИХ ХЯНАЛТЫГ БҮРЭН ХЭРЭГЖҮҮЛЭЭГҮЙ БАЙНА.

3.1. Байгууллагын дотоод хяналтыг хэрэгжүүлж ажиллаж байгаа хэдий ч үр дүнг тооцоогүй байна.

Аймгийн ХХҮГ-ын Захиргаа хяналтын хэлтсийн хяналт шалгалтын төлөвлөгөөнд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйл ажиллагаанд 2019-2020 онд хяналт, шалгалт хийхээр төлөвлөсөн байна.

2019 онд: ХЭДС-аас 2018 онд санхүүжүүлсэн Сайншанд сумын 37 иргэний хэрэгжүүлж байгаа төсөл хөтөлбөрийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийсэн байна. Шалгалтаар 11 иргэнтэй холбогдоогүй, үйл ажиллагааг шалгаагүй, 2 иргэнд эргэн төлөлт хийх, 4 иргэнд олгосон санхүүжилтийг нөхөн төлүүлэх мэдэгдэл хүргүүлж, холбогдох мэргэжилтэн, албан тушаалтанд цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал, зөвлөмжийг өгсөн байна. Гэхдээ арга хэмжээний санал, зөвлөмжийг хэрхэн хэрэгжүүлсэн, ямар үр дүнд хүрснийг тооцож ажиллаагүй, нотлох баримт байхгүй байна.

2020 онд: ХЭДС-аас 2019 онд санхүүгийн дэмжлэг, зээл авсан Сайншанд сумын 67 иргэнийг хамруулснаас 34 иргэнтэй холбогдоогүй, үйл ажиллагаатай танилцаж, шалгаагүй байна. Илэрсэн алдаа зөрчилд холбогдох албан тушаалтанд цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал зөвлөмжийг хүргүүлсэн байна. Үүний дагуу ХЭХ-ээс хийсэн ажлын тайланг буцаан хүргүүлсэн байгаа боловч хэрэгжилтийг хянаж, ажлын үр дүнг тооцоогүй байна.

Дотоод хяналтын тайлангаас харахад сангийн үйл ажиллагаанд хамрагдсан иргэдтэй голчлон утсаар холбогдож үйл ажиллагаа явуулж байгаа эсэхийг тодруулж байгаа нь бодит байдалд тухайн иргэн сангийн хөрөнгийг төсөл хөтөлбөрт тусгасан зориулалтаар зарцуулж байгаа эсэхийг бүрэн хянаагүй байна. Мөн 2019-2020 онд Сайншанд сумаас бусад сумдыг хамруулаагүй байна.

Мөн хөдөлмөр эрхлэлтийг хариуцсан мэргэжилтнүүд нийт зээлдэгчийг хамруулан зээлийг зориулалтын дагуу зарцуулж байгаа эсэхэд улирал бүр хяналт хийсэн эсэхийг нотлох боломжгүй, холбогдох баримтгүй байгаа нь Засгийн газрын 2016 оны 276 дугаар тогтоолоор “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, түүнд батлан даалт гаргах, хүүг нөхөн төлөх, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын 6.4¹⁴-т заасныг хэрэгжүүлээгүй байна. Мөн хариуцсан мэргэжилтний 2019-2020 оны төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд энэ талаар тусгаагүй байна.

Мөн түүнчлэн тус сангийн үйл ажиллагааны дээд шатны байгууллагаас хяналт шалгалт хийгээгүй байна.

---

¹⁴ “Аймаг, дүүргийн хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллага, сумын хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан ажилтан улирал тутам нийт зээлдэгчийг хамруулан зээлийг зориулалтын дагуу зарцуулж байгаа эсэхэд хяналт, шалгалт хийнэ. Хяналт, шалгалтын дүнг тухай бүр хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад, хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага нь нэгтгэн хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ”

3.2 Аймгийн ХЭЗ-өөс хяналт шалгалт хийгээгүй, холбогдох хууль тогтоомжид заасан үүргээ биелүүлээгүй байна.

ХЭҮЗ-ийн 2017 оны 02 дугаар тогтоолын 3.1-д зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг баталж, аймгийн ХЭЗ-ийн дарга аймгийн Засаг дарга, гишүүдэд 3.1.1-3.1.3¹⁵-т заасан бүрэлдэхүүн байхаар заасан байна. Аймгийн Засаг даргын 2019 оны А/732 дугаар тогтоолоор зөвлөлийг шинэчлэн зохион байгуулж, 2020 оны А/34 дугаар захирамжаар өөрчлөлт оруулсан байна. Аймгийн ХХҮГ-аас ирүүлсэн ХЭЗ-ийн үйл ажиллагаатай холбоотой баримт бичгийг үзэхэд тайлант оны батлагдсан төсөв, төсвийн гүйцэтгэл, байгууллагын хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх ажлын төлөвлөгөө, зарим хэрэгжүүлэх төсөл арга хэмжээний талаарх танилцуулга хийж, тэмдэглэл хөтөлсөн байна. Харин ХЭДС-ийн үйл ажиллагаа, үр дүнд хяналтыг хэрхэн хэрэгжүүлсэн талаарх баримт бичиг байхгүй, хяналтыг хэрэгжүүлсэн гэх нотлох баримт байхгүй байна. Энэ нь Засгийн газрын 2016 оны 276 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, түүнд батлан даалт гаргах, хүүг нөхөн төлөх, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын 6.6¹⁶ дахь заалт, ХНХС-ын 2019 оны А/83 дугаар тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг зохион байгуулах нэгдсэн удирдамж”-ын 1.2¹⁷-т заасныг хэрэгжүүлээгүй байна.

3.3 Аймгийн Засаг дарга болон иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавиагүй байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн хэрэгжилтэд бүр шатны ИТХ болон Засаг дарга хяналт тавина гэж хуульчилсан¹⁸ байна. Мөн ХНХС-ын 2019 оны А/83 дугаар тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг зохион байгуулах нэгдсэн удирдамж”-ын 1.2-т “Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр дүнд Хөдөлмөр эрхлэлтийн аймгийн зөвлөл, Засаг дарга, иргэдийн төлөөллийн байгууллага байнгын хяналт тавина” гэж заасан байна.

Аймгийн Засаг дарга:

Аймгийн Засаг 2020 оны А/01 дугаар захирамжаар 2020 оныг “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих жил” болгон зарласан ба энэ нь иргэдийн ажлын байртай, тогтвортой орлоготой байх боломжийг бүрдүүлж, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах зорилготой байна. Тус ажлын хүрээнд 26 арга хэмжээг төлөвлөж, хэрэгжилтийг 2021 оны 3-р сард аймгийн ЗДТГ-ын хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын хэлтсээс хяналт шинжилгээ хийж 89 хувьтай буюу тодорхой үр дүнд хүрсэн гэсэн үнэлгээ өгсөн байна. Энэ нь хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн төлөвлөгөөт ажлыг зохион байгуулсан байна.

---

¹⁵ 3.1.1-д “төрийг төлөөлж Засаг дарга болон аймаг, нийслэл, дүүргийн боловсрол болон нийгмийн хөгжил, төсөв санхүүгийн байгууллагаас нийт 3 хүн, 3.1.2-т ажилтны эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг төлөөлөн хамгаалах орон нутгийн үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллагаас гурван хүн, 3.1.3-т “ажил олгогчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг төлөөлөн хамгаалах орон нутгийн ажил олгогчдын байгууллагаас гурван хүн.

¹⁶ “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, батлан даалт гаргах, хүүг нөхөн төлөх болон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд хөдөлмөр эрхлэлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, Хөдөлмөр эрхлэлтийн Үндэсний зөвлөл болон аймаг, дүүргийн салбар зөвлөл хяналт тавьж ажиллана”.

¹⁷ “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээг зохион байгуулах нэгдсэн удирдамж”-ын 1.2-т “Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр дүнд Хөдөлмөр эрхлэлтийн аймгийн зөвлөл, Засаг дарга, иргэдийн төлөөллийн байгууллага байнгын хяналт тавина”

¹⁸ Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 32.1.1-д “... бүх шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал болон Засаг дарга эрх хэмжээнийхээ хүрээнд хяналт тавина”

Харин 2019-2020 онуудад хуулийн хэрэгжилтэд буюу төсөл хөтөлбөр хэрхэн хэрэгжиж байгаа, сангийн хөрөнгө, үйл ажиллагаа шаардлага хангасан зорилтот бүлэгт хүрч байгаа эсэх, хөрөнгийг зориулалтын дагуу зарцуулж үр дүнтэй байгаа эсэхэд хяналт шалгалтын ажлыг зохион байгуулаагүй байна.

Аймгийн ИТХ:

Аймгийн ИТХ-аас 2019-2020 онуудад тус хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавиагүй, хууль тогтоомжид заасан эрх үүргээ хэрэгжүүлээгүй байна.

3.4 Мэргэжлийн хяналтын байгууллагаас хяналт тавьж ажилласан ч тогтоосон актын хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 9.3-т заасан бүрэн эрхийн хүрээнд МХЕГ-ын даргын 2019 оны 01/211 тоот удирдамжаар Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд урьдчилан сэргийлэх хяналт шалгалтыг 2019 онд хийсэн байна. Шалгалтыг Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан дүрэм журам, холбогдох төсөл хөтөлбөрийн хэрэгжилт, сангийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтын байдалд 2018 оны 7-12 сар, 2019 оны 1-6 сарыг хамруулан шалгасан байна. Шалгалтад ХЭДС-аас хэрэгжүүлсэн төсөл хөтөлбөрийг хамруулж, дараах алдаа, зөрчил илэрчээ. Үүнд:

- Өөрийн үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон “Дотоод хяналт, шалгалтыг зохион байгуулах журам”-ыг боловсруулан гарган мөрдөж, үйл ажиллагааны үр дүнг тооцон, хэрэгжүүлж ажиллаагүй.
- Дотоод хяналт шалгалтын албаны үйл ажиллагаа, үр дүн /ХЭДС-ийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтын үйл ажиллагаанд хийсэн хяналт шалгалт, илрүүлсэн зөрчил, тэмдэглэл, тайлбар, танилцуулга/ тодорхой бус гаргасан санал дүгнэлт байхгүй.
- Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөрийн эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй төсөлд хамрагдаж дэмжлэг авсан иргэд болон ХБИ-ийн үйл ажиллагааны тайланг /холбогдох анхан шатны баримтын хамт/ улирал тутам авч зориулалтын дагуу зарцуулж буй эсэхэд хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлж ажиллаагүй.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний ажлын байрыг дэмжих санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдах төслийн шалгуур үзүүлэлтийг хангаж буй эсэхэд урьдчилсан үнэлгээ хийгээгүй.
- Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөрийн эргэн төлөгдөх санхүүгийн дэмжлэгт хамрагдсан иргэдийн төслийн хэрэгжих үндэслэл болон тавигдах шалгуур үзүүлэлтийг хангаж буйг бодитоор тооцож шалгаруулаагүй.
- Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөрийн эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй төсөлд хамрагдаж дэмжлэг авсан иргэн болон ХБИ-тэй байгуулсан төсөл хэрэгжүүлэх гэрээний хавсралтад /санхүүгийн дэмжлэгийн 70 доошгүй хувийг тоног төхөөрөмж, бараа материалд зарцуулах төсвийн тооцоог/ хавсаргаж биелэлтийн тайланг авч үйл ажиллагаа, эргэн төлөлтөд хяналт тавьж ажиллаагүй.
- Төсөл хөтөлбөр, арга хэмжээнд хамрагдсан иргэдийн мэдээлэл хөдөлмөр эрхлэлтийн бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн санд бүрэн ороогүй, шинээр бий болсон ажлын байр тодорхойгүй, 2018-2019 онд хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайгчаар бүртгүүлсэн иргэд, тэдгээрээс ажилд зуучлагдсан иргэдийн талаарх судалгаа бүртгэл хангалтгүй, цагийн ажлын зуучлалд зориулсан бүртгэл, зуучлалын мэдээллийн сан бүрдүүлээгүй зэрэг зөрчилтэй байсан байна.

Мөн шалгалтаар илэрсэн зөрчил нь дотоод хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа үр дүнгүй, хангалтгүй ажиллаж байгаатай холбоотой, сангаас зарцуулж байгаа ажлын байрыг дэмжих төсөл хөтөлбөрийн үйл ажиллагаа хангалтгүй, өрхийн амьжиргааг эрсдэлийг дэмжсэн төдий байдалтай, дотоод хяналтын үйл ажиллагааг оновчтой төлөвлөн зохион байгуулаагүй гэсэн дүгнэлтийг хүргүүлсэн байна. Шалгалтаар МХЕГ-т 3, аймгийн ХХҮГ-т 3 цаашид авах арга хэмжээний санал, 1 албан шаардлага, 105.0 сая төгрөгийн 1 актыг хүргүүлсэн байна. Албан шаардлагын хэрэгжилтийг МХГ-т хүргүүлсэн байна. Харин актыг бүрэн хэрэгжүүлээгүй, хугацаа хэтэрсэн байдалтай байна.

Холбогдох байгууллагын санал:

ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ХЭРЭГЖҮҮДЭГЧ АГЕНТЛАГ
**ХӨДӨЛМӨР, ХАЛАМЖИЙН
ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ГАЗАР**
44102 Дорноговь аймаг, Сайншанд сум, 6 дугаар баг,
Утас: (705) 2-27-27,
И-мэйл: info@dornogovi.hudulmur-halamj.gov.mn
2021.05.13 № 298
танай 2021.05.12 -ны № 1-6/396 -т

┌ ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ ┐
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

“Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөө” сэдэвт аудитын тайлангийн төсөлтэй танилцан, тайлантай холбоотой санал, тайлбарыг гарган хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт: 3 хуудастай.

ДАРГА Д.ЦЭНДМАА

3315916
EIOA0035
4416129267

D:/ 2021/Албан тоот А5
443100463

О. Францескетти
Даргагч
2021.05.14

“Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөө” сэдэвт аудитын тайлангийн төсөлтэй холбоотой санал, тайлбар:

№	Бүлэг	Алдаа, зөрчлийн утга	Тайлбар
1	Бүлэг 2.1	Жижиг зээл. 1. Туршилтын хөтөлбөрийн хүрээнд 2019-2020 онд төслийг сонгон шалгаруулахдаа хөтөлбөрийн зорилго, зорилтод нийцээгүй 11 төслийг шалгаруулсан.	ХХҮГ нь уг төсөл хэрэгжснээр ажлын байр болон тухайн төсөл хэрэгжүүлэгчийн орлого нэмэгдэх боломжтой гэж үзэн гэрээт банкинд судалж шийдвэрлэх санал хүргүүлдэг бөгөөд зээл олгох эцсийн шийдвэрийг банк гаргаж, зээлийг олгодог. Төслийг урьдчилан шалгаруулах ажлын хэсэг нь Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын даргын 2019 оны 06 сарын 16-ны өдрийн А/176 тоот тушаалын 3 дугаар хавсралтаар батласан “Бичил бизнесийг дэмжих арга хэмжээний хүрээнд жижиг зээл хүсэгчдийн боловсруулсан бизнесийн төслийг урьдчилан шалгаруулах ажлын хэсгийн баримтлах үнэлгээний жишиг заавар”-т ажлын хэсгийн гишүүн бүр иргэдийн ирүүлсэн бизнесийн төслийг шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэн оноо өгч, дараа нь ажлын хэсэг оноо өгсөн бизнесийн төслүүдийн дэлгэрэнгүй жагсаалт үүсгэнэ, мөн “Нийтэд мэдээлэх, банкинд илгээх зорилгоор бизнесийн төслүүдийг: • 95-100 оноо авсан бол “маш сайн төсөл” • 60-94 оноо авсан бол “шаардлага хангасан төсөл” • 59 болон түүнээс доош оноо авсан бол “шаардлага хангаагүй төсөл” гэсэн шалгуурыг ашиглана” гэж заасны дагуу үнэлгээг хийсэн бөгөөд уг шаардлага хангахгүй байгаа гэж үзсэн 11 төслийн хувьд ажлын хэсгийн гишүүн тус бүрийн үнэлгээг нэгтгэн дэлгэрэнгүй жагсаалтыг үүсгэсэн байх бөгөөд тухайн төслүүд нь бүгд 60-аас дээш оноо авсан байгаа тул “Шаардлага хангасан төсөл” шалгуурыг хангасан гэж үзэн банк руу илгээсэн.
		2. 2020 онд “Дизелийн түлш тээвэрлэх, худалдаалах” төслийг сонгон шалгаруулж зээл өгсөн нь Монгол Улсын Аж ахуйн үйл	ХНХ-ын сайдын 2018 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдрийн А/280 дугаар “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих жижиг зээлийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, зохицуулах тухай” тушаалын долоодугаар хавсралтын хүснэгт 3 /Жижиг зээл олгохыг хориглосон үйл ажиллагааны жагсаалт”/-

		ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуулийг зөрчсөн.	д уг төслийн чиглэл байхгүй байгааг үндэслэл болгосон болно.
	Бүлэг 2.2.	Залуучуудын гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд 2020 онд нэг цаг хугацаанд зохион байгуулагдсан сургалтыг “Вест мэтот ХХК, Хөгжлийн шийдэл ТББ-тай давхардуулан гэрээ байгуулж төсвийг үргүй зарцуулсан байна.	Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын сайдын 2019 оны А/82 дугаар тушаалын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээ, арга хэмжээний зардлын жишиг хэмжээ”-нд “Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, гарааны бизнесийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн гарааны бизнесийг дэмжих арга хэмжээний зардлын дээд хэмжээ 5.0 сая төгрөг /гарааны бизнесийг хөгжүүлэх, сонгон шалгаруулах арга хэмжээг зохион байгуулах-3.0 сая, шалгарсан төслүүдийг хурдасгуурт хамруулах, менторын зардал-2.0 сая/ байхаар тогтоосон бөгөөд хэдэн ч удаа зохион байгуулах боломжтой байхаар ойлгогдохын зэрэгцээ тухайн жилд тус газарт 15.0 сая төгрөг батлагдсан нь 3 удаа зохион байгуулах боломжтой харагдаж байна. Тухайн жишиг зардалд хүний тоо заагаагүй, нэг удаа явуулах зардлын хэмжээг заасан тул арга хэмжээнд бүртгүүлсэн залуучуудыг 2 хувааж 2 сургалтын байгууллага авсан шалтгаан нь: 1. Манай байгууллага нь аль болох шинэлэг санаа, орон нутагт шинэ бизнес эрхэлснээр ажлын байр нэмэгдэн ажилтай, орлоготой залуучууд төрөн гарах ач холбогдлыг харж сургалт мэдээлэл, дадлага, бизнес санаа өөр өөр өнцгөөс өгөгдөх нь өрсөлдөөний чанарыг нэмэгдүүлэх давуу талтай гэж үзсэн. 2. Мөн Ковидын зар тахлын үед Улсын онцгой комиссны шийдвэрийн дагуу сургалтыг 1 танхимд олноор зохион байгуулах боломжгүй нөхцөл байдал үүсч, цөөн хүнээр танхим дүүргэж сургалт явуулах шаардлагатай болсон. Иймд үүссэн нөхцөл байдал, шалтгааныг харгалзан алдаа зөрчлийг зөвлөмжөөр өгөх талаар эргэн харна уу.
3	Бүлэг 2.4	ХЭДС-ийн зээл авса боловч эргэн төлөлт бүрэн хийгдээгүй байгаа 2017-2020 онд гэрээний хугацаа дууссан нийт 36 иргэний зээлийн авлагыг төлүүлэх талаар тодорхой арга	Зээлийн гэрээний хугацаа дууссан 36 иргэний авлагыг барагдуулах талаар дараах арга хэмжээнүүдийг авч ажилласан. Үүнд: 1. Шүүхэд шилжүүлсэн арга хэмжээ: - 2020 онд 3-н иргэний зээлийг шүүхээр шийдвэрлүүлэх өргөдөл гаргасан боловч 1 иргэн /С.Мөнхбаатар/ хаягандаа амьдардаггүй,

		хэмжээ аваагүй байна	1 иргэн /Б.Чүлтэмдорж/ нас барсан шалтгаанаар эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явуулахаас татгалзсан. - 2018 онд шүүхээр шийдвэрлүүлэх өргөдөл гаргасан боловч 1 иргэн Т.Саруултуяа/ нь хөдөлмөрийн чадвараа 60 хувь алдсан, группт байдаг, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн гэсэн шалтгаанаар эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явуулахаас татгалзсан тул зээл төлөлтийг шийдвэрлэх боломжгүй болсон 2. Нас барсан, өөр аймаг руу шилжсэн оршин суугаа хаяг тодорхойгүй болсон иргэдийн зээлийн төлөлт зогссон тул иргэдийн судалгааг гарган ХХҮЕГ-ын хууль эрх зүйн газар /2020.11.04-ны өдрийн/ болон аймгийн прокурорын газарт /2021.04.26-ны өдрийн/ албан бичгээр хандан эргэн төлөлтийг хэрхэн барагдуулах талаар хууль эрх зүйн гаргалгаа байгаа талаар дэмжлэг, зөвлөгөө хүссэн. 3. Өөр аймаг руу шилжсэн иргэдийн хаягийн тодруулгыг оршин сууж байсан багаас авч дэлгэрэнгүй хаягийг тодруулан оршин сууж байгаа аймаг, орон нутгийн шүүхэд нэхэмжлэл гаргахаар “2021 оны Авлага барагдуулах төлөвлөгөө”-нд тусгасан. 4. Нас барсан иргэдийн зээл төлөлтийг шийдвэрлэх ажлын хүрээнд эд хөрөнгийн өв залгамжлагчийг тодруулахаар нас барсан иргэний нэр дээр бүртгэлтэй байсан хөдлөх болон үл хөдлөх хөрөнгийн лавлагааг гаргуулахаар Улсын бүртгэлийн хэлтэст албан бичиг /2021.01.13-ны өдрийн №24/ хүргүүлсэн. 5. Оршин суугаа хаяг тодорхойгүй, өөр аймаг орон нутаг руу шилжсэн, нас барсан иргэдээс бусад 15 иргэнд зээлийн эргэн төлөлтийг хийх талаар хугацаатай мэдэгдэх хуудас өгч гарын үсэг зуруулсан. Эдгээр олон талт арга хэмжээг авч ажилласан хэдий ч 2017-2020 онд гэрээний хугацаа дууссан нийт 36 иргэний зээлийн авлагыг барагдуулж чадаагүй болно.

Саналд өгсөн тайлбар:

Аймгийн ХХҮГ-аас ирүүлсэн санал, баримт материалд үндэслэн дараах тайлбарыг өгч байна. Үүнд:

Тайлангийн “Бүлэг 2.1”-д;

1. Төслийг урьдчилан шалгаруулах ажлын хэсэг нь ХХҮГ-ын даргын 2019 оны А/176 тоот тушаалаар батлагдсан “Бичил бизнесийг дэмжих арга хэмжээний хүрээнд жижиг зээл хүсэгчдийн боловсруулан бизнесийн төслийг урьдчилан шалгаруулах ажлын хэсгийн баримтлах үнэлгээний жишиг заавар”-т ажлын хэсгийн гишүүн бүр иргэдийн ирүүлсэн бизнесийн төслийг шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэн оноо өгч, дараа нь ажлын хэсэг оноо өгсөн бизнесийн төслүүдийн дэлгэрэнгүй жагсаалт үүсгэсэн гэсэн тайлбарыг ирүүлсэн байна.

Тайлбар: Засгийн газрын 2016 оны 276 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, түүнд батлан даалт гаргах, хүүг нөхөн төлөх, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын 2.3.2-т ажиллах хүч, техник, тоног төхөөрөмжийн нөөц, боломж болон үйл ажиллагаа явуулах ажлын байр, орчныг сайтар тооцсон байх”, 2.3.3-т “төслийн хүрээнд орон нутгийн онцлог давуу талд түшиглэн өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл эрхлэхээр төлөвлөсөн байх” гэсэн заалтуудыг шалгууруудад нийцэхгүй 10 төслийг алдаа, зөрчилд тооцож, хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

2. ХНХС-ын 2018 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдрийн А/280 дугаар “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих жижиг зээлийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, зохицуулах тухай” тушаалын 7 дугаар хавсралтын хүснэгт 3 /жижиг зээл олгохыг хориглосон үйл ажиллагааны жагсаалт”-д төслийн чиглэл байхгүй байгааг үндэслэл болгосон гэсэн тайлбарыг ирүүлсэн байна.

Тайлбар: ХНХ-ын сайдын 2018 оны А/280 дугаар тушаалаар батдагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих жижиг зээлийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, зохицуулах тухай” зааварт уг үйл ажиллагааны чиглэлийг нарийвчлан заагаагүй боловч Монгол Улсын хууль зөрчсөн үйл ажиллагааг дэмжих боломжгүй тул хэвээр үлдээв.

Тайлангийн “Бүлэг 2.2”-т

3. Ковид-19 цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалж Улсын онцгой комиссын шийдвэрийн дагуу сургалтыг 1 танхимд олноор зохион байгуулах боломжгүй нөхцөл байдал үүссэн, мөн тухайн жилийн сургалтын төсөв илүү батлагдаж ирсэн.

Тайлбар: Үүссэн нөхцөл байдлаас шалтгаалсан байгаа тул цаашид батлагдсан хөтөлбөр, зааврыг мөрдөж ажиллах тухай зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

Тайлангийн “Бүлэг 2.4”-т;

4. Эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэгийг холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу эцэслэн шийдвэрлүүлэх тул өөрчлөх шаардлагагүй гэж үзэв.

ДҮГНЭЛТ:

Аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна.

- ХЭДС нь улсын төсвөөс 2019-2020 онд нийт 1,216.6 сая төгрөгийн санхүүжилтийг авч, 1,195.2 сая төгрөгийг зарцуулж, 21.4 сая төгрөгийн буцаан төвлөрүүлсэн байна.
- ХЭҮЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр тогтоолоор хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 2019-2020 онд хэрэгжүүлэх 2 жилийн хөтөлбөрийг баталсан байна.
- Аймгийн ХЭДС-ийн 2019-2020 оны төсвийн төслийг бодит тооцоо, судалгаанд үндэслэж боловсруулаагүй байна.
- ХХҮЕГ-аас аймгийн ХЭДС-ийн санхүүжилтийг 2019-2020 онуудад нийт 244.6 сая төгрөгөөр дутуу олгосон байна.
- ХЭДС-аас 161 иргэнд, 872.0 сая төгрөгийн эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг олгосон байна.
- Хөдөлмөрийн зах зээлийг дэмжих туршилтын хөтөлбөрийн хүрээнд бичил бизнес эрхлэгч 25 иргэнд 238.0 сая төгрөгийн жижиг зээлийг арилжааны банкаар дамжуулан олгосон байна.
- ХЭДС-ийн төсөл сонгон шалгаруулах ажлын хэсэг ирүүлсэн төслийг хууль тогтоомжид заасан шалгуур нөхцөлийг бүрэн хангасан эсэхэд анхаарч ажиллаагүй, үйл ажиллагааны зарим баримт бичиг шаардлага хангагүй байна.
- Санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөлтийн байдал хангалтгүй байна.
- Сангийн хөрөнгийг зориулалт бусаар ашигласан зарим иргэнд холбогдох арга хэмжээг аваагүй байна.
- Хууль тогтоомжид заасан шалгуур үзүүлэлт хангаагүй зарим төслийг шалгаруулж жижиг зээл олгосон байна.
- Цар тахалтай холбоотойгоор үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах боломжгүй болсон байна.
- Гэрээний хугацаа дууссан, хугацаа хэтэрсэн эргэн төлөлтийг тухай бүр шийдвэрлээгүй байна.
- Эргэн төлөлтийн хугацаа хэтэрсэн 35 иргэний 67.2 сая төгрөгийн үлдэгдлийг шийдвэрлээгүй байна.
- Аймгийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн зөвлөл хууль тогтоомжид заасан эрх, үүргээ хэрэгжүүлээгүй байна.
- Сангийн үйл ажиллагаанд тавих хяналт хангалтгүй байна.

Аудитаар нийт 1,643.0 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илрүүлж, 6.0 сая төгрөгийн зөрчлийг хуулийн байгууллагад шилжүүлж, 192.2 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгах болон хариуцлага тооцуулах нийт 4 албан шаардлага тогтоож, зөрчлийг давтан гаргахгүй байх, цаашид анхаарч ажиллах тухай 11 зөвлөмжийг 3 албан тушаалтанд хүргүүлэв.

ЗӨВЛӨМЖ:

Аудитын дүн, дүгнэлт, нотлох зүйлст үндэслэн дараах зөвлөмжийг өгч байна.Үүнд:

АЙМГИЙН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН ЗӨВЛӨЛИЙН ДАРГА О.БАТЖАРГАЛ ТАНАА:

1. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1-д заасны дагуу Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих.
2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн 2017 оны 02 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Аймаг, нийслэл, дүүргийн зөвлөлийн дүрэм”-ийг хэрэгжүүлж ажиллах.

АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ДАРГА Б.ГАНЗОРИГ ТАНАА:

1. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1-д заасны дагуу Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих.

АЙМГИЙН ХӨДӨЛМӨР, ХАЛАМЖ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ГАЗРЫН ДАРГА Б.ЦЭНДМАА ТАНАА:

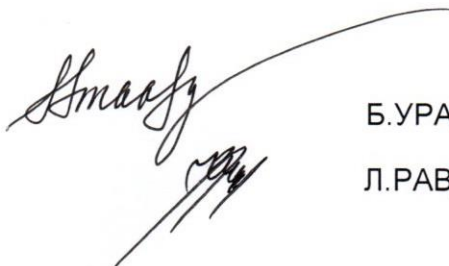
1. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлийн баталсан тухайн жилийн хөтөлбөрт заасан арга хэмжээг тогтоосон хугацаанд, орон нутгийн хөгжлийн бодлогын баримт бичигтэй уялдуулан, үр дүнтэй зохион байгуулах.
2. Батлагдсан төсвийг зориулалтын дагуу хэмнэлтэй, үр ашигтай төлөвлөх, зарцуулахад анхаарч ажиллах.
3. Эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг, жижиг зээлд хамрагдах төсөл сонгон шалгаруулах ажлын хэсгийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, удирдан зохион байгуулахад анхаарч ажиллах.
4. Засгийн газрын 2016 оны 276 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас жижиг зээл олгох, түүнд батлан даалт гаргах, нөхөн төлөх, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын 6 дахь хэсгийн 6.4, 6.5-д заасан үүргийг хэрэгжүүлэх.
5. Хугацаа хэтэрсэн эргэн төлөлтийг хууль тогтоомж, гэрээнд заасны дагуу тухай бүр шийдвэрлэж ажиллах.
6. ХХҮГ-ын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан ХЭДС-ийн үйл ажиллагааг хэлтэс, нэгжийн ажилчдын төлөвлөгөөнд нарийвчлан тусгаж, үр дүнг үнэлэх.
7. ХЭДС-аас хэрэгжүүлдэг үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийн ил тод байдлыг хангах, мэдээллийн эх үүсвэрийн үйл ажиллагааг сайжруулах, иргэдэд ойлгомжтой хэлбэрээр мэдээлэхэд анхаарах.
8. Байгууллагын дотоод хяналтаар илэрсэн зөрчлийг арилгах, өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх ажлыг үр дүнтэй зохион байгуулж, арга хэмжээ авч ажиллах.

АУДИТЫГ ГҮЙЦЭТГЭСЭН БАГИЙН ГИШҮҮД:

ГҮЙЦЭТГЭСЭН:

АУДИТОР

АУДИТОР

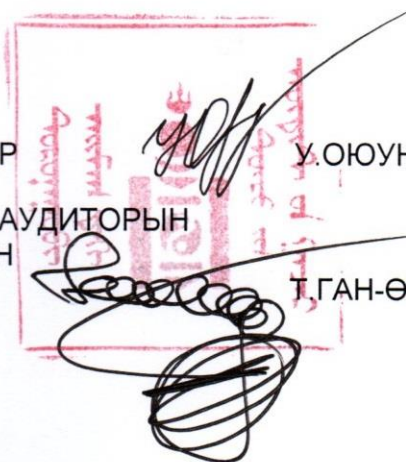
Б.УРАНБИЛЭГ

Л.РАВДАНДОРЖ

ХЯНАСАН:

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОРЫН
ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН
ГҮЙЦЭТГЭГЧ

У.ОЮУНТҮЛХҮҮР

Т.ГАН-ӨЛЗИЙ

АУДИТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХАМТРАН ОРОЛЦСОНД
ТАЛАРХАЛ ИЛЭРХИЙЛБЕ.

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗРЫН ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОРЫН
ТУШААЛ

2021 оны 05 сарын 17 өдөр

Дугаар А/12

Дорноговь аймаг, Сайншанд сум

Гүйцэтгэлийн аудитын тайлан
баталгаажуулах тухай

Монгол Улсын Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 9 дүгээр зүйлийн 9.1, 20 дугаар зүйлийн 20.1, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2018 оны А/207 дугаар тушаалын 5 дугаар хавсралтын 2.4, 2020 оны А/106 дугаар тушаалаар батлагдсан "Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам"-ын 3.2, 18.10, 2021 оны А/28 дугаар тушаалаар батлагдсан "Төрийн аудитын байгууллагын 2021 онд гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө" -г тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газрын 2021 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний дагуу хийсэн "Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагааны үр дүн, үр нөлөө" сэдэвт гүйцэтгэлийн аудитын тайланг баталгаажуулсугай.

2. Аудитаар өгсөн албан шаардлагуудыг хавсралтаар баталсугай.

3. Аудитаар өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлж, биелэлтийг 2021 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн дотор ирүүлэхийг аймгийн ИТХ-ын дарга, Засаг дарга, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газрын дарга нарт тус тус зөвлөсүгэй.

4. Аудитын тайланг аймгийн ИТХ, Засаг дарга, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газарт тус тус хүргүүлсүгэй.

5. Албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг аудитын менежер (У.Оюунтүлхүүр)-т даалгасугай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОРЫН АЛБАН
ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ

Т.ГАН-ӨЛЗИЙ

-2-

This PC: D/2021 onii ajil/doc/Тушаал

010010154

Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын
газрын дарга, тэргүүлэх аудиторын
2021 оны 05 дугаар сарын 17-ны өдрийн
А/12 дугаар тушаалын хавсралт

Аудитаар өгсөн акт, албан шаардлагын жагсаалт

417144353
ЕЮА0056 9025707

Д/д	Зөрчлийн утга	Дугаар	Мөнгөн дүн /мянган төгрөг/	Хариуцах албан тушаалтны нэр
1	Хариуцлага тооцуулах тухай		10,000.0	Дарга Д.Цэндмаа, ХЭХ-ийн дарга Г.Эрдэнэменх
2	Зөрчил арилгах тухай		95,000.0	Дарга Д.Цэндмаа, ХЭХ-ийн дарга Г.Эрдэнэменх
3	Зөрчил арилгах тухай		20,000.0	Дарга Д.Цэндмаа, ХЭХ-ийн дарга Г.Эрдэнэменх
4	Зээлийн авлагыг төлүүлэх тухай		67,159.3	Дарга Д.Цэндмаа, ХЭХ-ийн дарга Г.Эрдэнэменх мөнх
Нийт дүн			192,159.3	

o0o

This PC: D:/2021 onii ajil/doc/Тушаал